ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Факультет мистецтв і художньо-освітніх технологій
Кафедра вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти імені Віталія Газінського

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

На тему**:**

РОЗВИТОК МУЗИЧНО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА АНІМАЦІЇ

Студента 2 курсу МСОММ групи
Освітньої програми Середня освіта.
Музичне мистецтво.
Спеціальності 014.13 Середня освіта
(Музичне мистецтво)
Галузі знань 01 Освіта
Жильнікова Олександра Віталійовича

Науковий керівник:
Онофрійчук Людмила Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Вінниця–2024

ЗМІСТ

ВСТУП…….....3

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ…….....7

1.1. Музично-творчі здібності особистості: сутність і структура.....7

1.2. Педагогічний потенціал мистецтва анімації у розвитку музично-творчих здібностей підлітків .....…16

1.3. Роль інтеграції мистецтв (музики та анімації) у розвитку творчих здібностей підлітків…….25

РОЗДІЛ ІІ.ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕНЯ РОЗВИТКУ МУЗИЧНО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА АНІМАЦІЇ……33

2.1. Діагностика рівня розвиненості музично-творчих здібностей підлітків……33

2.2. Педагогічні умови ефективності розвитку музично-творчих здібностей підлітків……51

2.3. Методика розвитку музично-творчих здібностей підлітків засобами мистецтва анімації……58

ВИСНОВКИ……70

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....…**72**

ДОДАТКИ……..……77

ВСТУП

Гуманізація освіти орієнтує на творчу спрямованість особистості у різних видах мистецтва активно впливає на формування творчої ініціативи, емоційно-особистісного переживання явищ навколишнього світу. Внаслідок цього актуальною стає проблема вивчення учнями такого комплексу засобів виразності, який розвиває фантазію, активізує інтуїцію, стимулює емоційні реакції, вдосконалює здатність бачити і відчувати.

Зокрема, однією з актуальних проблем є необхідність знаходження інноваційних методів та інструментів, які б підтримували навчання музики та зробили його більш ефективним та привабливим.

Згідно аналізу наукової літератури, творчість характеризується такими поняттями як «оригінальність», «неповторність», «суспільно-історична унікальність». Вивченню проблем творчого розвитку учнів у музичній діяльності присвячені праці таких вітчизняних вчених як Л. Ващенко, М. Гончаренко, Н. Гузій, Т. Завадська, І. Зязюн, Г. Костюк, Л. Масол, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Фрицюк, О. Щолокова та інші.

Проблема творчих здібностей ґрунтовно досліджено у наукових працях філософів та культурологів (Г.Сковорода, І.Зязюн), психологів і педагогів (В. Роменець, В.Сухомлинський, С.Сисоєва). Висвітленню актуальних теоретичних питань і розробці методології розвитку творчих здібностей особистості в процесі музичної діяльності присвячені праці О. Ростовського, Б. Яворського та інших дослідників, які вважали предмети музичного циклу ефективним засобом творчого розвитку особистості.

В епоху цифрових технологій, потужним інструментом, здатним привернути увагу стає мистецтво анімації. Анімаційні проекти дозволяють поєднувати музичні та візуальні компоненти, що робить процес навчання інтерактивним та захоплюючим. Це сприяє формуванню у підлітків креативного мислення, покращенню навичок співпраці та комунікації, а також допомагає їхній емоційній та соціальній адаптації в сучасному світі. Проблемі

використання анімаційних методів навчання та виховання школярів присвячені теоретико-методичні розробки Г. Бєлєнької, Ю. Жданович, К. Мараховської.

Таким чином, дослідження цієї теми має значний потенціал для загального творчого розвитку особистості.

Актуальність проблеми дослідження, її практична значущість, необхідність розв'язання виявлених об'єктивних суперечностей зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи: «*Розвиток музично-творчих здібностей учнів підліткового віку засобами мистецтва анімації*».

Об'єкт дослідження – процес розвитку музично-творчих здібностей учнів.

Предмет дослідження –методикарозвитку музично-творчих здібностей учнів підліткового віку.

Мета дослідження – полягає у визначенні, обґрунтуванні та експериментальному дослідженні методики розвитку музично-творчих здібностей учнів підліткового віку засобами мистецтва анімації**.**

Досягнення мети дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

1. Проаналізувати наукові праці з проблеми дослідження.
2. З'ясувати та уточнити сутність понять «музично-творчі здібності» та «анімація».
3. Визначити можливості мистецтва анімації у творчому розвитку підлітків.
4. Обгрунтувати педагогічні умови, якими забезпечується ефективність розвитку музично-творчих здібностей підлітків засобами мистецтва анімації.
5. З'ясувати стан, розробити критерії, показники та встановити рівні розвинутості музично-творчих здібностей підлітків.
6. Розробити та експериментально перевірити методику розвитку музично-творчих здібностей підлітків засобами мистецтва анімації.

Для розв'язання поставлених завдань використано такі **методи дослідження:** *теоретичні* – аналіз нормативних документів, філософської,

культурологічної, психологічної, педагогічної літератури з проблеми дослідження; узагальнення теоретичних та експериментальних даних, зіставлення, систематизація, класифікація, порівняння;

емпіричні методи: аналіз документів, анкетування, педагогічне спостереження, опитування, бесіда, інтерв'ювання, оцінювання, педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний).

Теоретичне значення дослідження. Теоретичне значення дослідження полягає у розширенні наукового уявлення про можливості розвитку музично-творчих здібностей учнів підліткового віку шляхом використання мистецтва анімації. У роботі узагальнюються підходи до поєднання музичного виховання з елементами візуального мистецтва, зокрема анімації, як міждисциплінарного засобу, що сприяє формуванню творчого мислення, уяви та емоційного сприйняття підлітків. Визначено основні психологічні, педагогічні та мистецькі аспекти взаємодії музики й анімації у контексті особистісного розвитку учнів.

Результати дослідження доповнюють теоретичні основи музичної педагогіки, розкривають специфіку використання мультимедійних та інтерактивних технологій у процесі музичного виховання, а також надають нові підходи до організації творчих занять з підлітками.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Комунального закладу «Вінницький ліцей №32».

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що розроблено методику та визначено педагогічні умови розвитку музично-творчих здібностей підлітків засобами мистецтва анімації.Розроблені інструменти можуть бути використані у закладах загальної середньої освіти, позашкільних навчальних закладах, студіях анімації, а також у системі професійної підготовки педагогів. Отримані матеріали можуть бути адаптовані для різних вікових груп, використовуватись у практиці роботи педагогів і сприяти підвищенню якості творчого розвитку підлітків.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результатикваліфікаційної роботи обговорювалися на всеукраїнських та

студентських наукових звітних конференціях у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського:

1. Жильніков О. Анімація як інтерактивний метод навчання на сучасному уроці музичного мистецтва. *Мистецтво та освіта в контексті національних традицій та сучасних трансформацій.* Матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції за участю здобувачів вищої освіти та молодих учених. 09 листопада 2023 року : збірник наукових праць [Електронний ресурс]. Вінниця: ВДПУ, 2023. С. 189-192.

2. Онофрійчук Л.М., Жильніков О.В. Інтеграція мистецтв як ефективний засіб творчого розвитку підлітків. *Проблеми та інновації в мистецькій, технологічній освіті.* Матеріали інтернет-конференції. 28 травня 2024р.: збірник наукових праць [Електронний ресурс] Вип. IV.Вінниця: ВДПУ, 2024.С. 32-37.

Структура та обсяг дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ І.
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУМУЗИЧНО-ТВОРЧИХ ЗДІНОСТЕЙ УЧНІВ

1.1. Музично-творчі здібності: сутність і структура

Головна мета сучасної музичної педагогіки – формування музичної культури школярів, як невід'ємної складової їхньої духовної культури. Музична культура включає в себе морально-естетичні уявлення, знання, уміння та навички, необхідні для сприйняття та виконання музики, а також розвитку

музично-творчих здібностей, які формуються через участь у музичній діяльності.

Музична культура – це індивідуальний соціально-художній досвід у сфері музичного мистецтва, в якому закладено естетичне, ціннісне та особистісне ставлення до музики. Вона є важливою складовою культури народу чи спільноти, якій належить або в якій існує. Тому актуальним стає завдання розвитку учнівських навичок самостійної оцінки музичних творів різної художньої цінності, що відображає розвиток критичного мислення як вияв творчого потенціалу особистості.

Особливе місце в процесі формування творчої особистості займає мистецтво, оскільки воно має унікальні можливості впливу, які допомагають не лише розвивати естетичні уявлення, але й стимулювати творчий потенціал дитини, тобто саму здатність творити.

Американський психолог Р. Солсо у визначенні творчості не відходить від вищезазначеного, кажучи, що творчість є когнітивна діяльність, яка веде до нового або незвичайного бачення проблеми або ситуації, додаючи, що таке визначення не обмежує творчі процеси утилітарними діями, хоча в якості прикладу творчих людей майже завжди приводять творців якого-небудь корисного винаходу, рукопису або теорії.[44]

Викладач кафедри журналістської творчості Запорізького національного університету В. Костюк визначає творчість як уміння і прагнення сприймати реальність та передавати її аудиторії таким чином, як її не можна побачити чи передати при звичайному сприйнятті. Це здатність помічати те, що залишається непоміченим для багатьох інших. [26]

В. Роменець, доктор психологічних наук, професор Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка, вважає, що у своїх найзагальніших та найістотніших рисах творчість слід визначати як виробництво певного оригінального продукту для комунікаційної мети. Ці два моменти – оригінальність і комунікація – стосуються будь якого виду творчості – додає вчений [19].

Творчість — діяльність людини, спрямована на створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей (нові твори мистецтва, наукові відкриття, інженерно-технологічні, управлінські чи інші інновації тощо). Необхідними компонентами творчості є фантазія, уява, психічний зміст якої міститься у створенні образу кінцевого продукту (результату творчості) [25].

За Великим тлумачним словником сучасної української мови Творчість - діяльність людини, спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей. Діяльність, пройнята елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку. [7]

У енциклопедичному словнику Брокґауза та Єфрона знаходимо таке визначення: **«Творчість – в прямому сенсі – є створення нового.** У такому значення це слово могло бути застосоване до всіх процесів органічного і неорганічного життя, бо життя – ряд безперервних змін і що все оновлюється і все зароджується в природі є продукт творчих сил. Але поняття творчості припускає особистий початок відповідне йому слово уживається по перевазі в застосуванні діяльності людини. У цьому загальноприйнятому сенсі творчість – умовний термін для позначення психічного акту, що виражається у втіленні, відтворенні або комбінації даних нашої свідомості».

Звідси виходить, що значення слова значно ширше. Якщо зробити морфологічний розбір слова «творчість», то стане наявним корінь "твор", який є характерним для слов’янських мов і означає "дію, яка спрямована на виникнення чогось нового", це доводить, що значення творчості охоплює великий пласт людської діяльності, а не тільки інтелектуальну або мистецьку.

Український психолог В. Моляко, розкриваючи сутність творчості з позицій психології, зазначає, що "під творчістю розуміють процес створення чогось нового для даного суб'єкта. Тому зрозуміло, що творчість у тій чи іншій формі не є талантом "вибраних", вона доступна кожному. І школяр, який засвоює нові знання, розв'язує нову, незнайому задачу, і робітник, який виконує нове технічне завдання, і комбайнер, якому потрібно в процесі збирання

урожаю врахувати вологість колосся, напрямок вітру – всі вони займаються творчістю, розв'язують творчі задачі". Як зазначає В. Моляко, основними методами вивчення творчості є методи спостереження, самоспостереження, біографічний метод (вивчення біографій видатних людей, творців у певних галузях науки, культури, техніки та ін.), метод вивчення продуктів діяльності (учнівської зокрема), тестування, анкетування, експериментальні методи, хоч застосування останніх пов'язане зі значними труднощами, оскільки будь-який творчий процес є оригінальним, єдиним у своєму роді, такий, що не відтворюється точно в тому самому вигляді при повторному спостереженні.[12]

Творчість – це фундаментальна сила, яка лежить в основі розвитку всього існуючого. Під цим слід розуміти процес творення, в якому особа пізнає в світі нове для себе і свідомо створює в навколишньому середовищі нове, тобто те, чого раніше не було. Вона проявляється як у природних процесах, так і в діяльності людини. З появою нових форм матерії виникають і нові способи творчості. Творчість людини – це лише один з багатьох проявів цього універсального принципу. Вона є рушійною силою прогресу і розвитку суспільства.

Творчість, як феномен людської діяльності полягає у здатності створювати щось абсолютно нове – те, чого раніше не існувало у світі, і суб’єктивно нове – те, що вже є в реальності, але для конкретної людини є новим відкриттям, створеним нею вперше, без прямого наслідування вже існуючих прикладів. У цьому контексті навіть "винаходження велосипеда" є актом творчості, оскільки це прояв здатності творити.Можнастверджувати, що творчість пронизує всі аспекти нашого життя – від гри до навчання і роботи. Однак у кожної людини рівень креативності різний, хоча ця здатність може розвиватися і зростати при сприятливих умовах. Тому важливо створювати середовище, яке стимулює креативність, де людина має можливість реалізувати свої ідеї, тим самим розвивати свої творчі здібності.

Творчі здібності – це комплекс психічних, інтелектуальних та емоційних якостей людини, які дозволяють їй створювати щось нове, оригінальне та

значиме. Це вміння генерувати унікальні ідеї, знаходити нестандартні рішення, комбінувати різні знання та досвід у нові форми вираження. Творчі здібності включають уяву, інтуїцію, креативне мислення та здатність втілювати ідеї в конкретні результати – це може бути в мистецтві, науці, музиці, літературі, дизайні або будь-якій іншій галузі людської діяльності. Вони дозволяють людям виразити свої почуття, думки та уявлення через творчість.

В. Сухомлинський називав творчість сутністю життя у світі знань і краси. І хоча він не давав у своїх працях визначення творчості, але творчість розглядав як діяльність, у якій розкривається духовний світ особистості, як своєрідний магніт, що притягує людину до людини.[24]

В. Моляко наголошує, що **творчий потенціал** – це саме та система, яка абсолютно прихована від будь-якого зовнішнього спостереження; більше того, сам носій творчого потенціалу іноді мало або й зовсім не знає про свої творчі можливості. Про справжні творчі можливості людини можна говорити лише на основі здійсненої діяльності, отриманих результатів.[13]

Процес розвитку творчих здібностей у музичній діяльності характеризується багатозначністю компонентів, які взаємодіють між собою і мають ефективний вплив лише у своєму комплексі. Таким чином, музична діяльність виступає як універсальний вид мистецької творчості, що об'єднує різноманітні аспекти творчості дитини. Характеристикою мистецтва є його органічне поєднання теоретичного і практичного аспектів художньої творчості, залучення дітей до культурної спадщини національного та світового мистецтва. Мистецтво має могутній естетично-емоційний вплив на особистість, що стимулює активність і спрямованість до створення краси в навколишньому світі та внутрішнього самовдосконалення.

Невід`ємною складовою мистецтва є музика. Музичне мистецтво є найбільш поширеним і доступним, тому воно є найефективнішим засобом розвитку емоційної культури особистості та творчих здібностей.

У шкільному музичному навчанні розвиток творчих здібностей під час уроків музичного мистецтва визначається рівнем сформованості загальних музичних здібностей.

Музичні здібності – це особисті індивідуально-психологічні характеристики, які об'єднують у собі спеціальні (виконавські, композиторські) і загальні здібності, необхідні для виконання будь-яких музичних завдань. Це включає в себе відчуття гармонії, ладу та ритму, музичне мислення з елементами запам’ятовування та відтворення у пам’яті музичного матеріалу, емоційну сприйнятливість до музики, наявність музичного слуху (гармонійного, мелодійного), а також слухового уявлення (здатність уявляти висотні і ритмічні співвідношення звуків, оперувати ними у думках), здатність до точного інтонування; психомоторні здібності та образне музичне мислення.

Можна виділити три основні музичні здібності: ладове чуття, яке виражається в емоційному розрізненні ладових функцій звуків мелодії або в сприйнятті емоційної виразності звукового руху; музично-слухові уявлення, що означають здатність використовувати свідомі слухові уявлення, які відображають звуковисотний рух; музично-ритмічне чуття, що проявляється у здатності активно переживати музику рухомо, відчувати емоційну виразність музичного ритму і точно відтворювати його.

Американський психолог К. Сішор вбачав основу будь-яких музичних здібностей у здатності людини розрізняти звуки за їх висотою, тембром, гучністю та тривалістю. Згідно з його теорією, сприйняття мелодії та гармонії, а також всіх інших варіацій музичної висоти залежить від чутливості слуху до висоти та тембру звуків [46]

Угорсько-надерландський психолог Р. Геза включав до складу музичних здібностей такі аспекти, як відносний слух, відчуття акорду (здатність відтворювати акорд в основному положенні та з різними звертаннями), відчуття консонансного співзвуччя та відчуття тональності. Також він враховував здатність до виконання мелодій напам'ять, які вже відомі чи задані, а також наявність творчої фантазії [37].

До складних музичних здібностей відносять такі, які пов'язані із здійсненням професійної музичної діяльності (композиторської, виконавської), наприклад відчуття форми, почуття стилю, музична здатність до навчання. Елементарні музичні здібності розвиваються раніше, проявляються швидше і стабілізуються раніше. З іншого боку, складні здібності розвиваються пізніше, але набагато швидше за темпами. З віком і накопиченням музичного досвіду спостерігається зростання взаємозв'язків між елементарними і складними музичними здібностями. У процесі розвитку змінюється не лише загальна структура музичних здібностей, а й структура кожної конкретної навички, такої як музичний слух, пам'ять, виконавські навички або інтонування. Музичні здібності є складним комплексом індивідуально-психологічних властивостей, які можуть існувати незалежно від розумових здібностей навіть у випадку психічних захворювань або серед людей зі слабким інтелектом. Іноді цей комплекс здібностей називають «музичністю».

Більшість дослідників розуміють музичність як унікальне поєднання музичних здібностей та емоційних аспектів особистості, що проявляється у музичній діяльності. Значення музичності важливе не лише у естетичному та моральному вихованні, але й у розвитку психологічної культури людини. Шляхом сприйняття музичних образів і повноцінного переживання ними, музичність зміцнює емоційно-вольовий тонус і допомагає розвинути активне емоційно-творче сприйняття світу.

Отже, між музичними та творчими здібностями існує настільки глибока взаємодія та вплив, що вони фактично зливаються у єдине ціле, яке можна назвати музично-творчими здібностями.

Протягом більш ніж 150 років психологи вивчають музично-творчі здібності, проте й сьогодні немає єдиної точки зору на їх природу, структуру, не існує також основних сталих понять, за допомогою яких психологи описують музичні здібності. Науковці по-різному трактують поняття «творчість», а тому по-різному вони трактують й поняття «творчі здібності». Загалом тлумачення

«здібностей» визначається вченими як індивідуально стійкі властивості людини, що визначають її успіхи в різних видах діяльності.

Здібності — це потенційні можливості, що виявляються в діяльності, яка не може існувати без них.

Поняття про здібності ввів у науку Платон (428–348 рр. до н. е.). Він говорив про те, що «не всі люди однаково здібні до одних і тих самих обов'язків, тому що люди, за своїми здібностями, надто різні: одні народжені для управління, інші – щоб допомагати комусь, а хтось – для землеробства й ремісництва». Платон висловлював ідею про спадкову нерівність людей за здібностями: він говорив, що природа людини не може одночасно добре робити два мистецтва або дві науки [17].

На спадковість здібностей та обдарованість вказував іспанський лікар Х. Уарте: «...Хай тісниться не займається землеробством, а медик адвокат-ко справи, але хай юрист не займається лікуванням, а медик адвокат-ко, він має природний дар, і відомість буде йому іншим...»[27].

Такої самої думки дотримувався і Г.С. Сковорода, який вказував на те, що здібності дає людині Бог, що царство Боже всередині людини. Прислухаючись до цього внутрішнього голосу, людина має обрати собі заняття не тільки не шкідливе для суспільства, а й таке, яке приносить їй внутрішнє задоволення та душевний спокій. Усі заняття добрі лише тоді, коли виконуються відповідно до внутрішньої схильності. Г.С. Сковорода писав, що щастя можливе лише тоді, коли ми займаємося своєю справою відповідно до здібностей і призначення. А нещасний – той, хто призначений був для одного, але не знайшов себе чи зрадив своєму покликанню й усе життя займається іншим, не своєю справою [20].

Ця думка українського філософа яскраво демонструє те велике значення, яке мають здібності в житті людини. Проблема походження, структури та ефективного розвитку здібностей була й залишається актуальною нині.

Здібності проявляються у тому, наскільки людина, порівняно з іншими при однакових умовах, здатна швидко та ефективно оволодівати конкретною діяльністю, організовувати її та виконувати. Водночас, деякі вчені вважають,

що опис здібностей як властивостей, що роблять людину здатною до успішного виконання певних видів діяльності, є занадто загальним та не враховує психологічних аспектів даного поняття.

Здібності поділяються на різні види залежно від характеру та змісту конкретної діяльності. Існують загальні здібності, які охоплюють широкий спектр різноманітних видів діяльності, а також спеціальні здібності, які мають більш спеціалізований характер. Ці здібності тісно пов'язані з загальною спрямованістю особистості та стійкістю схильностей людини до певних видів діяльності. Виявлено, що кожна людина має свої виразні здібності до деяких видів діяльності, тоді як інші можуть бути менш вираженими. Хоча прямих методів для вимірювання цих задатків ще не розроблено, проте їх наявність можна припускати, спостерігаючи за вираженою схильністю людини до певних видів діяльності. Це важливо враховувати при діагностуванні здібностей, оскільки кожна особа може мати своє унікальне поєднання здібностей.

Згідно спеціальних досліджень, психологи виявили, що існують так звані сенситивні періоди, коли здібності людини ефективно формуються на певних етапах її вікового розвитку. Ці періоди визначаються вибірковою чутливістю до конкретних видів впливу, пов'язаною з психічними функціями, що знаходяться у процесі розвитку. Іншими словами, на початку сенситивного періоду дитина стає особливо схильною до розвитку в тих або інших напрямках. Ці роки вікового дозрівання відображають певну послідовність сенситивних періодів. Якщо під час цих періодів дитина потрапляє в ситуацію мовної або діяльнісної ізоляції, можливості формування відповідних здібностей можуть бути втрачені частково або повністю. Таким чином, співвідношення здібностей і віку має велике значення в теорії здібностей.

Отже, одним з ключових завдань педагогіки є визначення сенситивних можливостей для психічного розвитку на кожному віковому етапі, розвиток мотивації та потреб особистості, формування вольової поведінки, підвищення творчих здібностей дітей, а також розвиток загальних та спеціальних здібностей. Ця ідея має велике методологічне значення, оскільки врахування

вікових особливостей учнів може суттєво вплинути на методику навчання та формування музичних здібностей.

Отже, провівши аналіз існуючої теоретичної бази щодо творчих, музичних і музично-творчих здібностей, можна зробити певні припущення щодо їхньої структури та складових.

Музично-творчі здібності – це особливі природньо обумовлені і діяльнісно підкріплені властивості особистості, що проявляються через інтерес до музичного мистецтва, оригінальну реалізацію в ідеалістичному (ідеї, образи, теми, зміст), теоретично-методологічному (символіка, і структура), а також прикладному (створення цілісної музичної одиниці – твору чи новітнього виконавського вираження готового твору) аспектах музичної діяльності.

Сутність музично-творчих здібностей полягає у повному поєднанні їхніх складових, які відповідають вимогам творчих завдань у музичному середовищі. Ці здібності взаємодіють між собою та з умовами музичної діяльності, що дозволяє створювати нові твори музичного мистецтва

1.2. Педагогічний потенціал мистецтва анімації у розвитку музично-творчих здібностей учнів

Анімація або мультиплікація у сучасній культурі відіграє важливу роль, впливаючи на розвиток інших екранних мистецтв та здійснюючи потужний вплив на сучасне культурне життя суспільства.

Анімація (мультиплікація) — вид кіномистецтва, твори якого складаються з послідовності зображень, які можуть бути фотографічними або створеними на комп'ютері. Ці зображення відображають етапи руху або зміни форми об’єктів чи персонажів фільму Під час демонстрації на екрані чи моніторі такої послідовності зображень зі швидкістю 12–24 кадри в секундустворюється ілюзія «оживання» неживих об’єктів.

Анімовані об’єкти можуть бути мальованими, об’ємними або створеними за допомогою комп’ютерної графіки. Відповідно анімацію поділяють на

мальовану (або графічну), об’ємну (лялькова, пластилінова, лего…) та комп’ютерну. [1]

Днем народження мальованої анімації вважають 30 серпня 1877 року, коли французький винахідник Шарль-Еміль Рейно запатентував праксиноскоп. Перший публічний показ "світлових пантомім" відбувся 28 жовтня 1892 року в Парижі. Мальовані зображення, склеєні на стрічці або нанесені на обертовий диск, проектувалися на екран за допомогою дзеркал і ліхтаря, створюючи ілюзію руху. Перші демонстрації були більше атракціоном, оскільки не мали складного сюжету чи героїв, а лише являли собою послідовність вручну створених малюнків.

Розробка покадрової анімаційної зйомки почалася у 1900 році завдяки режисерові Джеймсу С. Блектону, який експериментував зі зупинкою камери, змінюючи композицію і продовжуючи зйомку. Ця техніка стала основою анімації до виникнення комп’ютерної графіки.

Мальована анімація має свої специфічні методи зйомки. Ще Ш. Е. Рейно вперше застосував роздільне малювання персонажів та декорацій у 1892-1894 роках, що стало важливим технічним прийомом. На відміну від тотальної анімації, при якій кожен кадр малюється з нуля, у роздільній техніці малюнки наносять на прозорі пластини або аркуші целулоїдної плівки, накладаючи їх один на одного. Це дозволяє змінювати тільки верхні аркуші для створення нових кадрів, а не перемальовувати увесь малюнок заново.

Важливим етапом в історії анімації став мультфільм "Фантасмагорія" (1908) Еміля Коля. Цей мультфільм про пригоди ляльки-фантоша був найпершим анімаційним фільмом з повноцінним сюжетом та характером героя та знятою у повній відповідності до технології покадрової мультиплікаційної зйомки. Еміль Коль вперше закріпив камеру вертикально над малюнками, що стало стандартом для зйомки мальованої анімації. [2]

Значний внесок у розвиток мальованої анімації зробив американський карикатурист і аніматор Уінзор Маккей, найзначнішими творами якого є

"Маленький Немо" (1911), "Як діє комар" (1912) та знаменита "Динозавр Герті" (1914). (Див. Дод. Б)

Мальована анімація тривалий час була найпопулярнішою технікою в цьому виді кіномистецтва. У цій техніці були створені численні класичні мультфільми, зокрема фільми В. Діснея, вклад в анімацію якого складно переоцінити, серед яких перший звуковий мультфільм — «Пароплавчик Віллі»(1928) з культовим мультперсонажем Міккі Маусом.

Пароплавчик Вілл (1928).

Волт Дісней, заснувавши свою молоду компанію в Голлівуді у 1923 році, почав із створення двох не надто вражаючих анімаційних серіалів — «Комедії Аліси» та «Щасливий кролик Освальд». Але саме третій серіал, у якому з'явився його легендарний персонаж Міккі Маус, приніс Волту славу. Цей серіал розпочався з випуску мультфільму «Пароходик Віллі», який був показаний у кінотеатрі Colony в Нью-Йорку 18 листопада 1928 року.

На початку 1928 року Волт Дісней був змушений поїхати до Нью-Йорка для переговорів зі своїм дистриб'ютором і виявив, що той заволодів правами на мультфільми про Освальда. Під час повернення поїздом до Каліфорнії Волт почав обмірковувати можливого наступника Освальда. Під час цієї подорожі Волт згадав про маленького мишеня, яке оселилося у його студії в Канзас-Сіті, де він уперше почав експериментувати з анімацією. Повернувшись до Каліфорнії, Волт зустрівся з кількома своїми співробітниками, і вони придумали Міккі Мауса. Головний аніматор Волта, Аб Айверкс, отримав завдання фактично створити дизайн персонажа, використовуючи ідеї Волта.

Навесні того року було створено два мультфільми про Міккі Мауса — «Божевільний літак» і «Шаленим галопом». Волт відчайдушно намагався продати дистриб'ютору серію на основі цих двох німих мультфільмів, але зазнав невдачі. Проте на горизонті з'явилася надія, аджепопередньої осені вийшов фільм Ела Джолсона «Співак джазу», який вперше представив синхронізований звук. Глядачі його обожнювали. Волт вирішив, що якщо він зможе створити мультфільми про Міккі Мауса зі звуком, ця новизна допоможе продати серію.

Тому він почав працювати над третім мультфільмом про Міккі — «Пароплачик Віллі», цього разу зробленим спеціально з урахуванням звуку. Волт був налаштований зробити свої звукові мультфільми реалістичними; кожен звук мав точно відповідати тому, що відбувається на екрані. Сюжетом мультфільму стала робота Міккі на пароплаві, що було натяком на нещодавній фільм коміка Бастера Кітона «Пароплав Білл молодший». [49]

Оскільки вся галузь синхронізованого звуку в кіно була новою, Волт і його команда діяли наосліп. Один із його аніматорів, Вілфред Джексон, мати якого викладала музику, запропонував використовувати метроном. Він створив таблицю, яку пізніше стали назвати експозиційним аркушем, де були вказані звукові ефекти та музика, що відповідали анімації.

Наприкінці липня фільм було завершено, а 15 вересня відбулася перша сесія запису за участю 17-осібного оркестру та трьох досвідчених майстрів звукових ефектів. Результати були жахливими, аджеоркестру було важко слідувати за дією мультфільму, і Волт був дуже розчарований. Але незабаром до плівки фільму додали м'яч, що стрибає, щоб диригент міг слідкувати за ним, змінюючи темп, коли це необхідно. Друга сесія запису відбулася через два тижні, і результати були приголомшливими.

Як і передбачав Волт, мультфільм, перший, що мав синхронізований звук, вразив глядачів, і незабаром у пресі з'явилися захоплені відгуки.

Успіх «Пароплавчика Віллі» був феноменальним. Він утвердив Волта Діснея як ключового гравця в індустрії анімації, встановивши стандарт, який заохотив усіх інших піонерів анімаціїі поклав початок компанії Walt Disney на шляху до її сучасного стану. Менше ніж за десятиліття Волт швидко прогресував від простого «Пароплавчика Віллі» до таких величних робіт, як «Троє Поросят» і «Білосніжка та сім гномів». Як пізніше сказав Волт Дісней: «Я лише сподіваюся, що ми ніколи не забудемо однієї речі — все це почалося з мишеняти».[48] (Див. Дод. В)

Ще одною відомою роботою В. Діснея була анімаційна стрічка покладена на музику відомих композиторів «Фантазія» (1940).

Наприкінці 1940 року Волт Дісней перебував у дещо напруженій ситуації. «Фантазія» була у виробництві два роки й коштувала приголомшливі 2,3 мільйона доларів. Все почалося у 1938 році з короткометражки «Учень чаклуна» з Міккі Маусом, виробництво якої обійшлося в 125 000 доларів. Щоб окупити ці витрати, Волт Дісней і диригент Леопольд Стоковський вирішили зробити цей мультфільм частиною більшого концерту.

«Фантазія» прем'єрувала 13 листопада 1940 року в театрі на Бродвеї в Нью-Йорку, одному з лише 12 театрів у світі, спеціально обладнаних для показу з дорогим звуковим обладнанням «Фантасаунд», що використовувало 56 динаміків.

Сталося немислиме: «Фантазія» провалилася. Це була перша комерційна невдача Діснея, і на це вплинуло багато факторів. Лише 12 театрів могли показати її, як зазначає архівіст Діснея Девід Сміт, тож найвідданіші шанувальники Діснея з центральної Америки не мали до неї доступу.Друга світова війна завадила виходу на міжнародні ринки. І просто деяким людям вона не сподобалася. Це було занадто незвично. Волт Дісней сподівався зробити класичну музику доступною для своїх звичайних глядачів мультфільмів, але також хотів привернути увагу більш інтелектуальної аудиторії, яка зневажала анімацію як вид мистецтва. Сім епізодів «Фантазії» об’єднували уявні анімовані образи з найкращою музикою світу у виконанні Філадельфійського оркестру під керівництвом Стоковського.[33]

Хоча з часом Disney отримав повну реабілітацію після невдалого прем'єрного показу *Фантазії*, критики того часу стверджували, що він "спотворив" класичну музику, використану у фільмі. "Люди у музичних колах особливо вважали це святотатством — нав'язувати аудиторії картину того, що музика має викликати у вашій уяві," — каже архіваріус Disney, Девід Сміт. "Вони вважали, що кожна людина повинна мати свободу уявляти власне бачення того, що означає музика."

Однак було багато шанувальників *Фантазії*. Багато з них захоплювалися передовою технологією 1940-х років — Fantasound, спробою Disney зробити

так, щоб музика звучала як на живому виступі. У своїй книзі *Walt Disney's Fantasia* Джон Кулхейн пояснює, що диригент Леопольд Стоковський записував кожен відділ свого оркестру окремо, а потім змішував дев'ять окремих оптичних треків на чотири головні. [32]

У 1969 році *Фантазія* здобула статус культового фільму, коли "діти квітів" оцінили її дикий візуальний стиль — особливо, підморгуючи, танцюючі східні гриби в "Лускунчику" — як остаточний психоделічний досвід. У розділі "Life and Leisure" журналу *Newsweek* за 1970 рік під назвою "Tripping on Disney" було зазначено: "Коли WaltDisney створив *Фантазію* 30 років тому, фраза «Тримайтесь подалі від трави» (KEEP OFF THE GRASS) ще означала не ходити по газону. Тепер це означало «Без марихуани на території» (NO POT ON THE PREMISES), і старий майстер масової медіафантазії, ймовірно, був би вражений хіпі та шанувальниками наркотиків, які зробили *Фантазію* хітом цього сезону." [41] (Див. Дод. Г)

Українська анімація має вже майже 90-річну історію з моменту свого зародження. Перші анімаційні фільми в Україні з’явилися в 1930-х роках, а процес її становлення пов’язаний з творчістю художника В. Дев'ятіна. У 1927 році він створив мультиплікаційну короткометражку «Українізація», присвячену темі вивчення української мови, у центральній анімаційній майстерні Києва. У тому ж році художник-аніматор В’ячеслав Левандовський, який працював на Одеській кінофабриці (Всеукраїнське фотокіноуправління (ВУФКУ) – державна кінематографічна організація, яка діяла в період з 1922 по 1930-ті роки), представив фільм «Казка про солом’яного бичка», створений на основі сюжету популярної казки, від якого до сьогодні зберігся лише один кадр.[5] [8]

У 1934 році в Одесі молоді художники-аніматори створили перший графічний анімаційний фільм України – «Мурзилка в Африці». Наступного року учні В'ячеслава Левандовського, Семен Гуєцький та Євген Горбач, випустили мультфільм «Тук-тук і його приятель Жук». Однак, через події 1930-х років та Другу світову війну, розвиток української анімації майже припинився,

і до 1950-х років було створено лише кілька десятків анімаційних робіт на Київській кіностудії.

З 1959 року починається новий етап в історії української анімації, завдяки режисеру та художнику Іполиту Лазарчуку, який об'єднав студентів без досвіду в цій галузі. Уже за кілька років ці початківці створили відомі на території СРСР анімаційні фільми, зокрема «Пригоди Перця» і «Микита Кожум'яка». Важливо зазначити, що над першим проєктом працював Давид Черкаський, згодом відомий як режисер «Острова скарбів».

У 1967 році студія «Київнаукфільм» отримала анонімний лист із проханням створити анімаційний фільм «Як козаки куліш варили», де були запропоновані імена героїв. Цей мультфільм про трьох козаків – Тура, Грая і Ока, які мандрують Європою, став дуже популярним, зокрема після виходу наступного фільму «Як козаки в футбол грали». Серія загалом включає дев'ять фільмів, а у 2016 році з'явилося 26 нових епізодів про пригоди козаків у сучасному світі.

У 1977 році глядачі побачили перші серії мультсеріалу «Пригоди капітана Врунгеля», який став однією з головних анімаційних робіт Радянського Союзу. Після нього в 1985 році вийшли фільми «Лікар Айболить» та екранізація «Острів скарбів» за мотивами книги Р. Стівенсона. «Острів скарбів» вважається однією з найцитованіших робіт радянського кінематографу, адже пісні й фрази головних героїв добре відомі багатьом поколінням українців.

Починаючи з 1991 року, українська анімація зіткнулася з серйозними труднощами. Незважаючи на наявність великого творчого потенціалу, на той час в Україні не було жодної великої анімаційної студії, оскільки галузь залишилася без фінансування та державної підтримки. З 2000 року розпочинається процес відродження української анімації, і деякі роботи навіть здобули престижні міжнародні нагороди. Україна активно відновлює анімаційне мистецтво як у форматі короткометражок, так і повнометражних фільмів. У 2012 році була заснована студія «Анімаград», яка випустила анімаційні серіали «Ескімоска» (2012–2016) та «Казкова Русь». Завдяки цій

студії Укаріна випустила такі анімаційний фільм як«Викрадена принцеса: Руслан і Людмила», «Мавка. Лісова пісня» та планується їх майбутній анімаційний проект «Наша Файта». Він буде оснований на одноіменному вебсеріалі ентузіастів з Закарпаття, що з 2013 до 2016 року створили п’ять серій мультфільму, які станом на червень 2024 року вони сумарно зібрали понад 3 мільйони переглядів на YouTube [30] [50].(Див. Дод. Д)

Отже, анімаційне мистецтво пройшло шлях поступового розвитку, а періоди його стагнації лише підкреслювали неминучий майбутній злет і новий етап творчо-технологічного розвитку як культурного феномену. С.М. Ейзенштейн зазначав особливу специфіку анімації, стверджуючи, що «мультиплікація є єдиним справжнім мистецтвом у даний час тому, що в ній, і тільки в ній, художник абсолютно вільний у своїй фантазії і може робити в картині все, що йому завгодно».

Анімація — це синтез мистецтва і технологічного прогресу, на формування якого значно вплинули живопис, скульптура, архітектура, література, музика, театр, танець, кінематограф, а також досягнення в науках, таких як оптика, хімія, фізика, електротехніка. Кожен із цих елементів вніс свої унікальні риси, що сприяли становленню анімації як самостійного виду мистецтва.

Сьогодні анімаційний фільм є аудіовізуальним продуктом, орієнтованим не лише на дитячу аудиторію. Анімація активно використовується в різних сферах: журналістиці, музичних та соціальних роликах, політичній сатирі, рекламі тощо. Це вид художньої творчості з широким спектром можливостей, здатний справляти потужний емоційний та естетичний вплив на глядача.

Завдяки своїй багатогранності, анімація стала ефективним засобом комунікації та навчання, а її здатність поєднувати візуальний і звуковий вплив на аудиторію робить її універсальним інструментом у педагогіці.На уроках музичного мистецтва використання анімації з музичним супроводом може стати дієвим методом для розвитку музично-творчих здібностей учнів.

По-перше, анімація дозволяє візуалізувати абстрактні музичні концепції, такі як ритм, тональність, динаміка і структура композиції. Наприклад, за

допомогою анімації можна показати, як змінюється ритмічна структура під час виконання твору, або як різні інструменти взаємодіють між собою в оркестрі. Це допомагає учням краще зрозуміти музичні елементи, які можуть бути складними для сприйняття в чисто звуковій формі.комбінація візуальних і звукових стимулів сприяє кращому запам’ятовуванню інформації. Анімаційні матеріали можуть допомогти учням запам’ятати музику, її структуру і основні мотиви, підкріплюючи звукове сприйняття яскравими візуальними образами.

По-друге, проекти з використанням анімації заохочують учнів працювати в групах, що розвиває навички колаборації та командноїроботи. Коли учні спільно створюють анімаційний проект, вони вчаться слухати один одного, обмінюватися ідеями і досягати спільної мети. Це не лише розвиває соціальні навички, але й допомагає учням зрозуміти, як різні погляди можуть доповнювати один одного.

По-третє, робота з анімаційними програмами та інструментами розвиває цифрові навички учнів. В умовах швидко змінюючогося технологічного середовища вміння користуватися комп'ютерними програмами стає надзвичайно важливим. Учні можуть вивчати різні аспекти анімації, такі як анімаційні техніки, звукозапис, редагування відео тощо, що готує їх до майбутньої професійної діяльності.

Крім того, анімація як навчальний інструмент може бути використана для інтеграції музичного мистецтва в інші предмети. Наприклад, створення анімаційних проектів з історії музики або аналіз музичних творів через анімацію допомагає учням краще зрозуміти контекст і значення музичних творів. Це робить процес навчання більш цікавим і мотивуючим.

Отже, мистецтво анімації відкриває перед учнями широкі можливості для розвитку музично-творчих здібностей. Поєднуючи музику з візуальними та технічними елементами, анімація стимулює креативність, розвиває музичний слух, навички командної роботи та технологічну грамотність. Це робить анімацію потужним інструментом в арсеналі сучасної музичної освіти.

1.3. Роль інтеграції мистецтв (музики та анімації) у розвитку творчих здібностей підлітків

Досвід багатьох вітчизняних та закордонних педагогів свідчить про вірогідність успішного формування в учнів підліткового віку якостей творчої особистості. Для цього їм варто надавати максимум можливостей для випробовування себе в творчості, причому починати треба з найпростіших завдань. Навчання творчості має відбуватися в першу чергу і в основному на програмному навчальному матеріалі з різних предметів, а в разі потреби й на спеціально побудованій системі задач. Засвоюючи досвід творчої діяльності, характерні для неї процедури, учні набувають здібності видозмінювати ті стереотипи мислення, яким вони вже навчилися, вчаться відмовлятися від стереотипів, конструювати нові підходи до осмислення раніше засвоєного або нового змісту. [15] [47]

Дослідження американського психолога Е. Гордона підтверджують, що активне залучення до музики в підлітковому віці сприяє розвитку емпатії, покращує здатність до комунікації та стимулює креативне мислення.[38]

Колективна творча діяльність – це певний підхід до виховання , який перевірений часом, вже багато років використовується в роботі класних керівників та соціальних педагогів. Досвід використання колективних творчих справ дозволяє створити систему виховної роботи, яка виховує соціально-активну особистість, здатну реалізувати творчі здібності в майбутньому дорослому житті.[21]

Творчі здібності самі по собі не гарантують творчих здобутків. Для їх досягнення необхідний «двигун», який запустив би в роботу механізм мислення, тобто необхідні бажання і воля, потрібна «мотиваційна основа».

В результаті аналізу досліджень, ми виділити такі компоненти музично-творчих здібностей особистості:

1.*Художньо-пізнавальний компонент* музично-творчих здібностей – забезпечує знання, мислительний процес, увагу, уяву та ін. когнітивні процеси, необхідні для творчості. Цей компонент – основа для творчої діяльності, формує здатність не лише сприймати але й обробляти інформацію та інтерпретувати її через художні образи, поєднуючи раціональне мислення з естетичним сприйняттям. Він включає здатність людини до асоціативного мислення, уміння комбінувати знання, уяву та художню чутливість для створення унікальних ідей. У шкільному контексті це може виражатися через створення казок або візуалізацію музичних образів. Наприклад, при слуханні "Карнавалу тварин" К. Сен-Санса учні можуть уявити, як "звучить" образ лебедя чи слона, і на основі цього створювати власні історії. Завдяки розвиненому художньо-пізнавальному компоненту, людина може аналізувати різні сторони проблеми, розуміти деталі та узагальнювати інформацію для формування нового бачення. Значення цього компоненту, за словами видатного педагога Василя Сухомлинського, "дозволяє розкрити дитині красу світу через поєднання знання й уяви".[22]

Такий підхід дозволяє виходити за рамки звичних обмежень і шукати незвичайні рішення. Художньо-пізнавальний компонент музично-творчих здібностей має такі показники: вміння аналізувати та синтезувати інформацію: уміння розглядати інформацію з різних боків, виявляти важливі деталі та робити висновки; володіння уявою та фантазією: здатністю створювати в уяві нові образи та ідеї, комбінуючи знання по-новому; володіння асоціативним мисленням: здатністю бачити зв’язки між ідеями чи об’єктами, що допомагає генерувати інноваційні рішення; наявність гнучкого мислення: здатність легко змінювати кут зору, переключатися між різними підходами та бачити нові можливості в знайомих речах.

Художньо-пізнавальний компонент формує потужну інтелектуально-естетичну базу, яка дозволяє людині не лише вирішувати завдання, але й створювати унікальні шляхи до їх розв'язання. Завдяки цьому підходу розвивається здатність шукати інноваційні рішення, що поєднують

раціональність із креативністю, логіку з емоцією, а знання – з художньою виразністю.

2.*Емоційно-мотиваційний компонент* музично-творчих здібностей – включає внутрішню мотивацію, емоційне ставлення до творчої діяльності та здатність зберігати інтерес до процесу творчості. Емоції у творчості відіграють важливу роль: вони надають процесу яскравості, дозволяють відчути задоволення від створення чогось нового і мотивують продовжувати, навіть якщо виникають труднощі. Цей компонент також пов'язаний з внутрішньою стійкістю, що дає змогу не здаватися перед невдачами, а бачити їх як частину шляху до мети. Мотивація живить творчий процес і підтримує бажання рухатися вперед. Композитор і педагог Карл Орф зазначав "Від початку часів діти не любили вчитися. Вони б набагато більше хотіли гратися, і якщо вам небайдуже до їхніх інтересів, ви дозволите їм навчатися під час гри; тоді вони зрозуміють, що те, чого вони досягли, – це просто дитяча гра."[35] [40]

Важливою частиною цього компоненту є здатність до рефлексії – уміння аналізувати свій творчий шлях, виявляти власні сильні й слабкі сторони, а також знаходити в собі натхнення для подальшого розвитку. Мотивація, самокритика і рефлексія відіграють важливу роль у розвитку творчої особистості. Вони допомагають підліткам аналізувати свою роботу, виявляти сильні й слабкі сторони та знаходити натхнення для подальшого розвитку. За даними американскої психологині К. Двек, «саморефлексія дозволяє людині не тільки оцінювати свою діяльність, але й планувати подальший творчий розвиток».[39]

Змістовне наповнення емоційно-мотиваційного компонента:

1) *емоційний відгук*: захоплення, задоволення від самого процесу творчості, а не лише від кінцевого результату;

2) *висока внутрішня мотивація*: прагнення створювати щось нове, інтерес до досягнення поставленої мети навіть перед труднощами;

3) *стійкість і витривалість*: здатність не здаватися при невдачах, а продовжувати шукати рішення та експериментувати;

4) *самокритика і рефлексія*: уміння аналізувати свою роботу, визнавати слабкі місця та бачити можливості для розвитку.

Емоційно-мотиваційний компонент музично-творчих здібностей дозволяє творчій особистості витримувати навантаження і зберігати інтерес до своєї роботи впродовж тривалого часу, адже він пов'язаний з глибоким внутрішнім задоволенням особистості від самого процесу.

3.*Творчо-діяльнісний компонент* музично-творчих здібностей – охоплює практичну реалізацію творчих ідей, втілення художніх задумів, а також розвиток навичок і вмінь у процесі творчої діяльності. Цей компонент відображає здатність ефективно організовувати творчий процес, застосовувати знання і художній досвід на практиці, знаходити інноваційні рішення та керувати роботою над проєктами. У межах творчо-діяльнісного компонента особливе значення має вміння гармонійно поєднувати творчість із організацією, що дозволяє забезпечити результативність і якість творчої діяльності. Важливою рисою цього компонента є здатність до самоорганізації, яка допомагає уникати хаосу у творчій роботі, структурувати процес і спрямовувати його до досягнення мети. Згідно Г. Гарднера, творчий процес потребує здатності до адаптації, експериментування з новими підходами і застосування різноманітних методів вирішення завдань. Це підтверджується його дослідженнями, де він підкреслює, що "творча людина повинна вміти гармонійно поєднувати різні аспекти своїх знань і досвіду, використовуючи їх для вирішення проблем у новий, креативний спосіб".[36]

Творчо-діяльнісний компонент також відображає здатність до гнучкості й адаптації в умовах змін, сміливість у застосуванні нових підходів і готовність навчатися через аналіз власних помилок.

До творчо-діяльнісного компоненту можна віднести такі процеси: планування дій: уміння формулювати конкретні цілі, розподіляти завдання та створювати план їх виконання, враховуючи творчі аспекти; пошук методів вирішення: здатність експериментувати, змінювати стратегії в процесі роботи, якщо виникають перешкоди, та знаходити оригінальні шляхи

вирішення завдань; розвиток навичок та майстерності – постійне вдосконалення своїх умінь для реалізації задуму, практичне освоєння нових технік та прийомів; роботу з помилками, тобто здатність аналізувати власні помилки, переглядати підхід і вдосконалювати процес на основі досвіду. Як казав Джон Кейдж, відомий композитор-експериментатор: "Не існує неправильних звуків – є лише ті, що ще не використані". [43]

Творчо-діяльнісний компонент музично-творчих здібностей спрямований на перетворення ідей у реальні результати, які відповідають початковому задуму й перевершують його за художньою цінністю. Допомагає розвиває вміння поєднувати натхнення з раціональним підходом, адаптувати творчі завдання до реальних умов і досягати цілей, зберігаючи баланс між естетикою та функціональністю.

В. Сухомлинський наголошував, що дитина повинна сприймати світ у гармонії, через єдність емоційного й раціонального.[23]

Українська педагогиня Н. Бібік зазначала, що інтеграція мистецтв у цифровій формі є ефективною для створення навчального середовища, яке відповідає потребам сучасної дитини.[4]

На думку А. Щербини, включення елементів анімації до музичної освіти сприяє розвитку асоціативного мислення, оскільки учні отримують змогу уявити абстрактні музичні образи через конкретні візуальні форми. К. Мараховська досліджує сучасне мистецтво анімації в контексті універсалій культури, культурних інваріантів та його варіативності.[11]

Дослідники інтегрованого підходу в освіті (Г. Гарднер) акцентують увагу на те, що залучення різних каналів сприйняття – слухового, зорового, кінетичного – стимулює розвиток креативності та кращого розуміння складних концепцій.[35]

На думку вченого М. Пренскі, інтеграція музики та анімації в сучасному освітньому просторі відповідає запитам цифрового покоління. Завдяки використанню анімаційних програм та цифрових інструментів, учні розвивають цифрову грамотність поряд із творчими здібностями.[34]

Головними особливостями мистецтва анімації є її унікальність як виду мистецтва, який поєднує різні форми творчого самовираження. Серед інших видів мистецтва вона вирізняється її здатністю створювати ілюзію руху, передавати емоції та розповідати історії за допомогою яскравих візуальних образів. Як синтетичний жанр, вона поєднує такі види мистецтва: образотворче мистецтво (створення персонажів, фону, композицій), музику (емоційна основа), літературу (розвиток сюжету, написання сценарію, створення діалогів), театральне мистецтво (використання акторської гри через голос (озвучення) та пластики рухів), кінематограф (техніка монтажу, побудова кадру, робота з ритмом).

Тобто робота з анімацією вимагає використання знань з різних сфер: музики, образотворчого мистецтва, програмування, кіно та навіть літератури. Це сприяє гармонійному розвитку особистості та підвищенню її загальної ерудованості. Зупинимось більш подробно на деяких видах мистецтва в анімації.

Фундаментом анімації є образотворче мистецтво, оскільки саме воно забезпечує візуальну складову цього мистецтва. Анімація розвивається на перетині живопису, графіки, скульптури й дизайну, а її естетика значною мірою залежить від технік і підходів, характерних для образотворчого мистецтва (малювання персонажів, текстур; використання перспективи, кольору, світлотіні для створення візуальної глибини; знання стилів живопису, графіки).

Використання кольору в анімації відображає емоційний стан сцени чи персонажа. Наприклад, використання теплого кольору в м/ф *«Король Лев»* створює затишок, тоді як холодні тони в м/ф *«Крижане серце»* підкреслюють морозну магію та ізоляцію. Базова форма анімації (класична 2D-анімація) починається з ілюстрації. Ескізи, створення персонажів і фонів виконуються художниками, які застосовують принципи живопису: композиція, колір, світлотінь. У stop-motion анімації використовується ляльковий формат, який вимагає знання основ скульптури для створення тривимірних моделей

персонажів і декорацій (наприклад, роботи студії Aardman, як *«Воллес і Громіт»).*[28]

Літературна складова мистецтва анімації: сценарій як основа для анімаційного твору; інтеграція літературних стилів і жанрів у мультфільмах: комедія, трагедія, драма.

Театральний компонент мистецтва анімації: озвучення персонажів професійними акторами; пластика і міміка, передані через анімацію, інколи з використанням технологій motioncapture; театральна драматургія в побудові сюжетів тощо.[14]

Особливе місце в анімації належить музиці, яка окреслює структуру твору, посилює художній образ, передає емоційно-почуттєвий зміст, закріплює позитивний емоційний досвід, має велике культурне і громадське значення. Музика виконує роль емоційного посередника, підсилює драматизм або гумор дії, що відбувається, візуалізує ритм та мелодію через рух.

Проекти, що об'єднують музику та анімацію, часто виконуються у групах. Це сприяє розвитку навичок командної роботи, уміння висловлювати власні ідеї, слухати інших і спільно знаходити творчі рішення. Поєднання музики з візуальними образами, створеними за допомогою анімації, стимулює емоційне сприйняття. Анімація дозволяє «оживити» музику, створюючи яскраві образи, що сприяє глибшому розумінню музичних творів. Інтеграція мистецтв, таких як музика та анімація, відіграє важливу роль у розвитку музично-творчих здібностей підлітків, оскільки вона відкриває нові шляхи для самовираження, формування художнього смаку та розширення світогляду.

Інтеграція мистецтв допомагає підліткам краще розуміти емоції та почуття, як власні, так і інших людей. Це сприяє формуванню емпатії та емоційної чутливості, що є важливими складовими творчої діяльності. Наприклад, створення мультфільмів або кліпів на основі музичних творів, класичних композицій або сучасної інструментальної музики; проведення воркшопів, де підлітки створюють звукове оформлення до короткометражних

анімацій; використання інтерактивних додатків, які дозволяють синхронізувати музику з анімованими ефектами в режимі реального часу.

Інтеграція музики та анімації є ефективним інструментом для розвитку музично-творчих здібностей підлітків, оскільки дозволяє їм не лише навчитися створювати мистецтво, а й глибше розуміти його, інтегруючи знання та вміння з різних сфер творчості. Теоретичні дослідження доводять, що цей підхід є перспективним і відповідає сучасним викликам в освіті.

Інтеграція музики і анімації надає можливість експериментувати, **розвивати креативність**. Підлітки відчувають емоційний підтекст музики та вчаться її інтерпретувати в новому для себе мистецтві анімації. Наприклад, створення анімаційних кліпів під музику стимулює підлітків до створення нових художніх рішень. Вони можуть самостійно підбирати музичний супровід, вигадувати сюжети, розробляти образи персонажів і композиції. Поєднання сучасних цифрових технологій (програм для створення анімації) із музичною творчістю робить навчання більш цікавим і актуальним. Це може допомогти залучити навіть тих, хто раніше не проявляв зацікавлення до музичного мистецтва.

Отже, анімація забезпечує гармонійне поєднання візуального й звукового, що створює потужний емоційний ефект. Вона виступає як платформа, на якій різні види мистецтв взаємодіють і доповнюють одне одного. Мистецтво анімації, як синтез мистецтв, дозволяє створювати багатовимірні художні твори, що мають універсальний вплив на аудиторію. Цей синтез забезпечує інтерактивність, естетичну привабливість і глибину, роблячи анімацію потужним інструментом для творчого самовираження.

РОЗДІЛ ІІ.
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МУЗИЧНО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА АНІМАЦІЇ

2.1. Діагностика рівня розвитку музично-творчих здібностей підлітків

Підлітковий – вік між дитинством і дорослістю, вік стрімких фізіологічних, психологічних, соціальних змін, які відбуваються з дитиною. Вік, який характеризується якісними змінами, пов'язаними зі статевим дозріванням і входженням у доросле життя. У цей період особа має підвищену збудливість, імпульсивність, статевий потяг. Провідна діяльність в підлітковому віці -- це інтимно-особистісне спілкування з однолітками.

Підлітковий вік можна умовно розділити на три етапи:

1. з 10 до 12 років – молодший підлітковий вік(це наші п’ятикласники, які приймали участь в експерименті);

2. з 13 до 17 років – середній підлітковий вік;

3. із 17 до 19 років – старший підлітковий вік або юність; [18]

Вікові психологічні особливості молодшого підліткового віку:

Почуття дорослості. Молодші підлітки прагнуть дистанціюватися від усього, що нагадує дитинство, і розвивають почуття власної дорослості.

*Пошук власної унікальності.*У цей період діти активно пізнають себе, формують уявлення про своє «Я».

Зміна провідної діяльності. На перший план виходить спілкування. Через взаємодію з однолітками підлітки краще розуміють себе, ніби дивлячись на себе у дзеркалі.

Розумова активність і емоції. Інтелектуальна діяльність стає продуктивною лише за умови позитивних емоцій. Невдачі, як і статус «гіршого», суттєво впливають на мотивацію, спричиняючи втрату інтересу до навчання.

Емоційна нестабільність. Фізіологічні зміни, пов’язані з пубертатним віком, викликають підвищену емоційну вразливість і нестабільність.

Потреба у визнанні. У цей час підлітки прагнуть зайняти гідне місце в колективі, знайти справжнього друга й уникнути ізоляції. Вони цікавляться «розподілом сил» у класі й сім'ї.

Стомлюваність. Підвищена втомлюваність є характерною рисою молодшого підліткового віку.

Переоцінка можливостей. Відсутність авторитету віку поєднується з переоцінкою власних здібностей, які зазвичай уявляються реалізованими у далекому майбутньому.

Негативне ставлення до необґрунтованих заборон. Підлітки чутливі до помилок учителів і негативно сприймають невиправдані обмеження.

Вимогливість до послідовності. Діти уважно стежать за відповідністю слів і дій дорослих. Вони часто проявляють підвищений інтерес до спорту.

Однією з характерних рис підліткового віку є амбівалентність та парадоксальність. Ця риса проявляється в несподіваній зміні потягу до спілкування – замкнутістю та самотністю, веселості – смутком, впевненості у собі – сором'язливістю та боягузтвом, егоїзму – альтруїзмом, допитливості – байдужістю, радикалізму – консерватизмом тощо.

Дослідження американських вчених Дж. Мак-Дауелла та Б. Хостетлера вказують на те, що «низька самооцінка, яка включає негативне сприйняття власного тіла, статі, зовнішності, поведінки або функціонування, сприяє формуванню зон вразливості у молодої особистості, що посилює відчуття самотності» [10].

Також можливо виділити таку поведінкову реакцію підліткового віку, як реакція захоплення або хобі-реакція. Серед різноманітних видів підліткових хобі-реакцій найпоширенішими є захоплення сучасною музикою, комп'ютерними іграми, різними формами спілкування через Інтернет, відеофільмами, модою, різними видами активностей, а також такі негативні захоплення, як паління, алкоголь, наркотики, погоня за якомога більшою кількістю статевих стосунків, статеві збочення тощо.

Розвиток творчих здібностей у підлітковому віці визначається взаємодією низки чинників:

– внутрішніх, до яких належать: вікові й індивідуально-психологічні особливості особистості (самооцінка, рівень тривожності, агресивність, спрямованість особистості, акцентуації характеру тощо), статеві відмінності, стилі (стратегії) організації розумової діяльності;

– зовнішніх, що представлені чинниками мікросередовища: характером і системою сімейного виховання, впливом школи і спілкування з однолітками.

Слід зазначити, що для учнів 5 класу характерний період адаптації, коли вони переходять із початкової школи до базової середньої. Цей процес впливає на всіх учасників освітнього процесу. Більшість дітей сприймає перехід до основної школи як значущий етап у житті.

Спостереження та спілкування з п'ятикласниками в цей час свідчать, що: вони отримують великий обсяг нової інформації, багато з них почуваються розгубленими, не знають, як будувати стосунки з новими педагогами, прагнуть проявляти свою активність, інтелект, але бажають, щоб учителя помічали їхні найкращі якості та досягнення.

Аналіз поняття «музично-творчі здібності» дозволив розробити його структуру, на основі якої було визначено критерії розвитку музично-творчих здібностей за емоційно-мотиваційним, художньо-пізнавальним та творчо-діяльнісним компонентами. Показники, що характеризують визначені критерії, стали основою для формулювання завдань нашого дослідження.

Експериментальна робота відносно аспектів розвитку музично-творчих здібностей підлітків в закладі загальної середньої освіти проводилася протягом 2023-2024 років на базі комунального закладу «Вінницький ліцей №32». В процесі дослідження задіяно 25 учнів 5-х класів.

Мета констатувального експерименту– визначення стану, критеріїв і рівнів розвитку музично-творчих здібностей підлітків шляхом аналізу їхньої загальної спрямованості та ціннісних орієнтацій у галузі мистецтва анімації з урахуванням художньо-пізнавального, емоційно-мотиваційного та творчо-

діяльнісного компонентів. А також встановити готовність підлітків до творчої діяльності в контексті використання анімаційного мистецтва.

Завдання констатувального експерименту:

1.Аналіз інтегрованих уроків «Мистецтво» у 5-х класах та планів позаурочної роботи Вінницького ліцею №32 з метою вивчення умов для музично-творчого розвитку учнів.

2.Визначення критеріїв та показників розвитку музично-творчих здібностей підлітків.

3. Визначення й оцінка рівнів розвитку музично-творчих здібностей підлітків у музичному та візуальному мистецтвах.

У процесі аналізу наукової літератури, досліджень і педагогічної практики виявлено низку проблем. Це зумовлено недостатньо ефективною роботою в цьому напрямі та відсутністю цілісної системи діагностики, чітких критеріїв і показників розвиненості музично-творчих здібностей підлітків.

Методика констатувального експерименту була розроблена для з'ясування стану розвиненості музично-творчих здібностей підлітків. Констатувальний експеримент складався із трьох етапів

На ***першому*** етапі з’ясовано, що заклад продовжує працювати над реалізацією комплекно-цільової програми «Від особистості учня до демократичного суспільства» по вирішенню методичної проблеми «Формування ключових компетенцій педагогічного та учнівського колективу на основі використання інноваційних технологій у навчально-виховному процесі, як засіб розвитку творчої особистості». Завдання ліцею – виховати Людину, здатну створити своє особисте життя.

В 2024-2025 навчальному році педагогічний колектив закладу працює над реалізацією Концепції, цільової програми та методичної проблеми: «Соціалізація особистості та формування громадянських якостей учнів в умовах розвитку безпечного освітнього середовища».

Отримано об'єктивну картину про можливості ліцею для розвитку музично-творчих здібностей учнів. Виявлено загальний рівень інтеграції

музично-творчих завдань у загальний навчальний процес, наявність елементів розвитку креативного мислення у планах уроків і позаурочної діяльності.

А саме: проаналізовано навчальні плани та програм з предметів, які впливають на розвиток музично-творчих здібностей підлітків – «Мистецтво», «Музика», «Інформатика». Вивчено розподіл годин на музичні та мистецькі заняття в рамках навчального процесу. Проаналізовано зміст позаурочної роботи (програми заходів, творчих гуртків – музичного, театрального, проектівз використанням мультимедіа та інших сучасних методів).

Визначено наявність ресурсів для розвитку музично-творчих здібностей – інструментів, комп'ютерів, спеціалізованого програмного забезпечення – для музики та анімації. Вивчено можливостідля учнів застосовувати свої музично-творчі навичкиза межами уроків (фестивалі, концерти; конкурси авторського вірша; танцювальні та пісенні флешмоби; конкурси дитячих поробок; конкурси науково-технічної творчості).

Дослідження включало: аналіз індивідуально-психологічних характеристик учнів, їх здатності генерувати нестандартні ідеї та підходи до вирішення проблем, мислити творчо і виражати свої почуття, а також наявність спеціальних знань і навичок для виконання музичних завдань на відчуття гармонії, ладу, ритму, на образне музичне мислення.

На ***другому етапі*** нашого дослідження були виокремлені критерії та показники розвиненості музично-творчих здібностей підлітків засобами анімації: *емоційно-мотиваційний, художньо-пізнавальний, творчо-діяльнісний.*

Емоційно-мотиваційний критерій – визначає ступінь зацікавленості підлітків у творчій діяльності, їх емоційність та мотивацію до самовираження засобами музики й анімації; здатність передавати емоційний стан різних персонажів, використовувати кольорі, світло, звуків для підсилення емоційного ефекту. Цей критерій є ключовим, оскільки саме емоції та мотивація стимулюють підлітків до розвитку своїх здібностей та активної участі у творчому процесі.

Художньо-пізнавальний критерій – визначає рівень знань, уміньв галузі музично-творчої діяльності та анімаційного мистецтва; інтересу підлітків до мистецької діяльності, їх здатність розуміти та аналізувати явища музичного та візуального мистецтв. Даний критерій розкриває, наскільки підлітки орієнтуються у світі мистецтва, розуміють його зміст та активно застосовують ці знання у своїй творчій діяльності.

Творчо-діяльнісний критерій – характеризує здатність до художньо-творчого самовираження, рівень практичних навичок, креативності та здатність до реалізації музично-творчих ідей у діяльності, зокрема через засоби анімації, прагнення до самостійної інтерпретації та імпровізаційних дій у музичному і мультіплікаційному мистецтві. Демонструє, наскільки ефективно учні втілюють свої творчі здібності в реальних проектах, виявляють ініціативу та створюють якісний мистецький продукт.

Дані критерії стали основою для розробки системи методів дослідження рівня розвитку музично-творчих здібностей: спостереження за емоційною реакцією учнів під час занять, опитування для визначення рівня зацікавленості та ставлення до процесу творчості, оцінка, аналіз результатів діяльності, аналіз кінцевих проектів на предмет емоційної виразності та творчого підходу.

Діагностика стану розвиненості музично-творчих здібностей підлітків за емоційно-мотиваційним критерієм проводилась на основі рівня зацікавленості підлітків у музиці, їхньої емоційної реакції на творчий процес, мотивації до досягнення та здатності витримувати труднощі під час навчання. Було оцінено, наскільки підлітки здатні емоційно залучатися до музики, отримувати задоволення від виконання та створення музичних творів, і як вони реагують на успіхи і невдачі.

Створення колективних проектів. Спільна діяльність, така як створення анімаційного проекту з музичним супроводом, підвищує рівень мотивації підлітків. Під час роботи в групах вони обмінюються ідеями, що сприяє розвитку емоційного зв’язку з музикою та один з одним. Це також дозволяє їм

відчути підтримку однолітків, що позитивно впливає на їхнє ставлення до музики та творчості.

Нами було запропоновано кілька завдань і підлітки обирали те, що було їм найбільш довподоби. Наприклад:

1. До казок «Колосок» або «Колобок» підібрати музичний супровід для кожного персонажу або події.

2. Створити простий анімаційний сюжет (за допомогою програми для мультиплікації) та самим озвучити.

3. Проаналізувати мультфільм, де використовуються музичні інструменти ("Фантазія" від Disney).

4. Створити музичний кліп на основі анімації. Наприклад, кліп на пісню **«Дощик» (муз. Б. Фільц).** У анімації зобразити, як краплі падають на листя, ростуть колоски, з’являються веселка і сонце.

5. Створити звукові ефекти для короткого вигаданого анімаційного сюжету «Пригода в будиночку гнома» (наприклад, кроки по дерев'яній підлозі, скрип дверей, завивання вітру за вікном, тріск каміна у кімнаті)

Залучення до творчих ініціатив. Підлітки відвідували**фестиваль сучасної української музики «Звуки України»,** де мали змогу поспілкуватися з молодими музикантами та дізнатися про різні стилі музичного виконання, організовано конкус «Музичні обрії», виставка «Арт і звук: від класики до сучасності» щоб заохотити підлітків до активної участі. Такі заходи стали потужним джерелом мотивації, адже можливість презентувати свої роботи, отримати визнання та підтримку від глядачів стимулюють їхній інтерес до музики та творчості.

Анкетування та опитування. Підліткам пропонувалося опитування щодо їхніх музичних вподобань, цілей, емоцій, які вони відчувають під час виконання або створення музики, а також про рівень задоволеності від занять. Це дозволило виявити внутрішню мотивацію та рівень інтересу до музичної діяльності.

1. Чи подобається вам слухати або створювати музику?

2. Які емоції ви відчуваєте, коли слухаєте улюблену музику?
3. Хто чи що спонукає вас брати участь у музичних заняттях?
4. Яким засобам художньої виразності ви віддаєте перевагу при виконанні чи створенні музичного твору? (ритм, текст, мелодія, виконавська майстерність)
5. З якою метою ви створюєте або виконуєте музику?
6. Як часто ви займаєтесь музикою протягом тижня?
7. З якии проблемами ви найчастіше зустрічаєтесь під час музичних занять?
8. Що найважливіше для вас під час виконання музики: техніка, емоції, зв'язок зі слухачами, самовираження?
9. Які музичні стилі або жанри вам найбільш до вподоби і чому?
10. Чи отримуєте задоволення від музичних занять?

На *перше питання* ми отримали такі результати:33% учнів відповіли, що музикування допомагає їм висловити свої емоції, 49% зазначили, що це приносить задоволення і розслаблення, 18% люблять слухати музику як спосіб втечі від щоденних завдань.

Приклади відповіді: Ольга К. «Я люблю слухати музику, тому що це допомагає мені відволіктись від усього, що відбувається навколо». Євген С.: Я відчуваю себе більш спокійним і вільним, коли слухаю улюблені треки».

На *друге питання* 40% респондентів зазначили, що музикування піднімає їм настрій, 41% відчувають радість і натхнення, 19% – меланхолію та задумливість. Серед позитивних відповідей були такі: *Олександр Ш.*: «Коли я слухаю музику, я відчуваю себе так, ніби можу досягти всього, що хочу». Настя К.: Вона (музика) мене надихає і мотивує».

При відповіді на *третє* запитання, учні зазначали, що мають бажання самовиражатися через музику (44%), покращувати свої виконавські уміння (співацькі) (44%) або мріють виступити, поділитися своїми виконавськими уміннями або першими авторськими піснями з однолітками, друзями.

Наприклад, *Ілля Ц.* сказав: «Я хочу покращити свою гру на гітарі, бо це дозволить мені краще передати свої емоції, настрій через музику».

На *четверте запитання* підлітки відповіли таким чином:45% віддали перевагу ритму (*Юля В.*: «Я люблю музику через ритм, він допомагає мені концентруватися і висловлювати те, що я відчуваю без слів»), 30% – віддали перевагу змісту текстів пісень, 25% – мелодії пісень і інструментальних творів.

Результати відповідей на *п'яте* питання: 55% підлітків прагнуть самовираження, 30% хочуть підняти настрій слухачам, 15% – досягти технічного досконалості. Більшість учнів відповіли, що їхня мета – розповісти свою історію через музику, зробити так, щоб слухачі відчували те ж саме, що й вони, як виконавці.

На *шосте* запитання отримано відповіді:40% – щодня («Я займаюся кожного дня, тому що музика для мене – це не просто хобі, а частина мого життя» (Юля В.), 35% – кілька разів на тиждень, 25% – рідше.

При відповіді *на сьоме,* ми отримали такі результати: 50% підлітків стикаються з технічними труднощами (Олександр Ш.: «Іноді я відчуваю, що не можу досягти того рівня техніки, який мені потрібен і це мене розчаровує»), 30% – з низькою мотивацією або втратами натхнення, 20% – з несприятливою реакцією слухачів.

У восьмому питанні учні віддали перевагу самовираженню (45%), 30% – емоціям, 20% – зв'язку з аудиторією, 5% – техніці. Наприклад, *Анна А.* зазначила: «Для мене найважливіше – це емоції. Я хочу, щоб мої слухачі відчували те, що я сам відчуваю, коли створюю музику».

Результати відповідей на *дев'яте* питання: 40% обрали рок через енергію та можливість самовираження, 35% – поп-музику через простоту і доступність, 25% – джаз за складність і можливість експериментувати.

Результати відповідей на *десяте* питання такі: 60% підлітків – дуже задоволені, подобається займатись музикою, 30% – задоволені, але з деякими зауваженнями, 10% – не задоволені.Більшість респондентів відповіли на це питання таким чином: «Я дуже задоволений (–а), але іноді мені здається, що я

не маю достатньо часу для занять. Хотів (–ла) би більше практикувати і вдосконалювати свої навички».

Узагальнені показники стану розвиненності музично-творчих здібностей підлітків за емоційно-мотиваційним критерієм представлено у Таблиці 1.

Таблиця 1

Результати діагностики стану розвиненості музично-творчих здібностей підлітків за емоційно-мотиваційним критерієм

Групи	***Рівні розвитку музично-творчих здібностей***		
	Високий	***Середній***	***Низький***
Контрольна (КГ)	30,0	52,0	18,0
Експериментальна (ЕГ)	30,0	58,0	12,0
Узагальнений показник	30,0	55,0	15,0

Діагностика стану розвиненості музично-творчих здібностей за емоційно-мотиваційним критерієм показала, що і в експериментальній і в контрольній групах високий рівень склав 30,0 %. Середній рівень встановлений у 58,0 % дітей ЕГ дослідження і 52,0 % КГ. Низький рівень розвитку показало 4 учні ЕГ – (12%), та 5 учнів КГ (18,0 %). За результатами дослідження встановлено перевагу високого рівня за емоційно-мотиваційним критерієм у школярів, що свідчить про позитивне ставлення та результати підлітків до поставленого завдання.

Діагностика стану розвиненості музично-творчих здібностей підлітків за художньо-пізнавальним критерієм

Пізнавальний компонент відповідає за рівень розвитку когнітивних здібностей, необхідних для сприйняття, аналізу та синтезу музичної інформації. Це здатність слухати, аналізувати музичні твори, розпізнавати музичні стилі,виявляти їхні структурні та стилістичні особливості, а також розуміти взаємозв’язок між музикою та емоційним сприйняттям. На даному етапі діагностики було запропоновано такі завдання:

Аналіз виконання музичних творів. Учні виконували музичний твір на інструменті або вокально, після чого аналізували точність інтерпретації, дотримання ритму, інтонації та здатність до виразності. Учні можуть аналізувати гармонію, мелодію та динаміку. Важливо, щоб підлітки могли не лише виконувати музику, а й усвідомлювати, як різні елементи взаємодіють між собою. Це може включати вивчення стилістичних особливостей твору та обговорення його емоційного змісту.

Як приклад,запропоновано аналіз виконання української народної пісні – укр.нар. пісні «Ой на горі та й женці жнуть» (спів). Проаналізували: чистоту інтонації при виконанні пісні:динаміку у музичних фразах; емоційний зміст(святковий, жартівливий настрій).

Музичний словник і термінологія. Оцінка знання музичної термінології також є важливою частиною діагностики. Підлітки проходили тести на знання термінів, пов'язаних з музикою, такими як темп, ритм, динаміка тощо. Це допомагає виявити їхню обізнаність і здатність використовувати ці терміни в практиці (Див. Дод. А)

Слухове сприйняття і аналіз. Важливим аспектом пізнавального компонента є здатність підлітків до слухового сприйняття та аналізу. Ми використовували завдання на розпізнавання ритму, мелодії та гармонії. Наприклад, прослуховуючи різні музичні фрагменти такі як Антоніо Вівальді – «Пори року: Весна» (скрипка, струнний оркестр), українська народна пісня – «Несе Галя воду» тощо. Підлітки відповідали на запитання щодо тембральної характеристики інструментів, загального настрою, структури твору. Цей етап допоміг виявити, наскільки добре вони можуть розуміти та інтерпретувати музику на слух.

Результати діагностики стану розвиненості музично-творчих здібностей підлітків за художньо-пізнавальним критерієм представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Результати діагностики стану розвиненості музично-творчих здібностей підлітківза художньо-пізнавальним критерієм

Групи	*Рівнірозвитку музично-творчих здібностей*		
	Високий	***Середній***	***Низький***
Контрольна (КГ)	25,0	56,0	19,0
Експериментальна(ЕГ)	20,0	60,0	20,0
Узагальнений показник	22, 5	58,0	19,5

Аналіз результатів діагностикистану розвиненості музично-творчих здібностейза художньо-пізнавальним критерієм показав, що в експериментальній групі низький рівень розвинутості музично-творчих здібностей показали 2 учня, а в контрольній групі – 5 учні, що дорівнює 19 %. Середній рівень сформованості в ЕГ становить 60,0 % дітей, в КГ 17 школярів, тобто 56,5% групи. Високий рівень у представників експериментальної групи становить 20%, а у контрольній групі цей показник дорівнює 25,0 %.Більшість дітей, які проходили дослідження, розуміють і відгукуються на поставлені завдання пізнавального критерію.

Діагностика стану розвиненості музично-творчих здібностей за творчо-діяльнісним критерієм.

За творчо-діяльнісним критеріємми оцінювали практичні навички підлітків у музиці, тобто їхню здатність до створення, виконання, імпровізації та творчої інтерпретації музики, відображає здатність підлітків застосовувати свої знання та навички в музичній практиці, а також здатність до експериментування та самовираження через музику. Для діагностики цього компонента використовують завдання, спрямовані на оцінку рівня володіння музичними інструментами, здатності створювати та інтерпретувати музичні твори, а також навичок імпровізації.

Імпровізаційні навички. Імпровізація є одним із найважливіших аспектів діяльнісного компоненту, адже вона показує здатність до творчого вираження і миттєвої реакції на музичні мотиви. Завдання з імпровізації можуть включати створення мелодій на заданий ритм, побудову ритмічних візерунків або варіацій на певну тему. **Запропоновані завдання–**імпровізації:

Імпровізація у формі запитання-відповіді. Один учень або викладач виконує фразу-запитання, а інший — фразу-відповідь у тій самій тональності, з відмінним ритмом або динамікою.

Імпровізаціяза картиною, фотографією чи графічним зображенням ("Зіркове небо" Ван Гога або пейзажний малюнок).

Це дозволило діагностувати, наскільки підліток здатний генерувати нові ідеї та інтегрувати їх у музику, використовуючи свою фантазію та уяву.

Творча самостійність і здатність до інтерпретації. Підлітки оцінюються на здатність самостійно підійти до виконання твору, надаючи йому власну інтерпретацію. Це може проявлятися через зміни в динаміці, темпі, акцентуванні або інших музичних параметрах, які демонструють особистісний підхід виконавця до твору. Наприклад, для діагностики творчої самостійності можуть використовуватися завдання на виконання та варіація відомих музичних творів(наприклад, тема з «Ода до радості» Бетховена з додаванням власних динамічних та ритмічних акцентів). з особистою інтерпретацією або створення нових музичних фраз на основі прослуханого. Аналізуючи результати виконання слід враховувати рівні розвитку музично-творчих здібностей.

Високий рівень: учні демонструють бездоганну техніку, точність виконання нотного тексту, розуміння стилю та характеру твору, творчий підхід до інтерпретації.

Середній рівень: учні виконують твори з незначними помилками в ритмі або динаміці, демонструють базові навички музичного аналізу та інтерпретації, але потребують додаткової підтримки.

Низький рівень: виконання має значні технічні помилки, нестачу ритмічної точності або відсутність творчого підходу до інтерпретації.

Проекти з анімацією. Створення короткої анімаційної сцени під вже існуючу або власною музичною композицію дозволяє підліткам експериментувати з музикою і візуальними образами одночасно («Адажіо»Т. Альбіноні (Ремо Джадзотто). Анімація: обличчя з виразом суму, яке поступово

змінюється через динаміку музики – очі наповнюються сльозами, фон затемнюється.

Анімація допомагає учням глибше зануритися в музичний твір, уявити його візуальну складову, розвиваючи здатність адаптувати та інтерпретувати музичні теми.

Узагальнені результати за діяльнісним критерієм представлено у таблиці 3.

Таблиця 3

Результати діагностики стану розвитку музично-творчих здібностей підлітків за творчо-діяльнісним критерієм

Групи	***Рівні розвитку музично-творчих здібностей***		
	Високий	***Середній***	***Низький***
Контрольна (КГ)	16,0	47,0	37.0
Експериментальна(ЕГ)	19,0	50,0	31,0
Узагальнений показник	17,5	48,5	34,0

Результати діагностики за творчо-діяльнісним критерієм показали, що більшість школярів виявили високий інтерес до завдань. Експериментальна група (ЕГ) показала значно вищий рівень середнього розвитку музично-творчих здібностей, що свідчить про позитивний вплив спеціально розроблених завдань на розвиток творчих здібностей. У контрольній групі (КГ) більше учнів із низьким рівнем розвитку, що може свідчити про недостатність індивідуальної роботи та творчих завдань.

Узагальнені результати дослідження розвиненості музично-творчих здібностей підлітків за критеріями в межах нашого дослідження, визначено шляхом середнього арифметичного. Результати за критеріями представлено у таблиці 4.

Таблиця 4

Узагальнені результати рівня розвитку музично-творчих здібностейпідлітків на констатувальному етапі експерименту за означеними критеріями (у %)

Група	Художньо-пізнавальний			Емоційно-мотиваційний			Творчо-діяльнісний		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
КГ	**25,0**	**56,0**	**19,0**	**30,0**	**52,0**	**18,0**	**16,0**	**47,0**	**37,0**
ЕГ	**20,0**	**60,0**	**20,0**	**30,0**	**58,0**	**12,0**	**19,0**	**50,0**	**31,0**

Загальні результати діагностики стану розвиненості музично-творчих здібностейпідлітків на уроках музичного мистецтва відображені у таблиці 5.

Таблиця 5.

Результати діагностики стану розвиненості музично-творчих здібностей підлітків

Рівні розвитку музично-творчих здібностей		
Високий	**Середній**	**Низький**
%	%	%
24,0	**54,0**	**22,0**

Отже, на підставі отриманих даних, можна зробити висновок, що підлітки в обох групах знаходяться приблизно на однаковому рівні розвиткумузично-творчих здібностей.

На ***третьому етапі*** констанувального етапу експериментального дослідження на основі визначених критеріїв ми визначили рівні розвиненості музично-творчих здібностей підлітків, а саме: високий, середній і низький.

Високий рівень – за *емоційно-мотиваційним критерієм* підлітки демонструють стійкий інтерес до музичного мистецтва, активно з натхненням і задоволенням беруть участь у творчій діяльності. Їх дії характеризуються прагненням до самовдосконалення та пошуку нових музичних рішень. При слуханні і виконанні музичних творів демонструють високу чутливість, емпатію до музичних образів, яскраво передають емоційний зміст музичного

твору. Із задоволенням імпровізують, демонструючи оригінальність і нестандартність в інтерпретації творів.

Підліткам характерно позитивне ставлення та емоційне задоволення від процесу творчості, радість від участі у концертах, конкурсах, колективних музичних проєктах, здатність до емоційної регуляції, зосередженість на виконанні завдань, навіть за наявності зовнішніх або внутрішніх проблем.

За художньо-пізнавальним критерієм, підлітки високого рівня розвинутості музично-творчих умінь, мають широкий культурний світогляд, отримують естетичну насолоду від творів мистецтва, мають розвинуті перцептивні навички, розуміють естетичну значущість музичного твору, театральної вистави, кінофільму; здатні глибоко сприймати і відчувати візуальні образи, обізнані в різних галузях мистецтва, мають наявний стійкий інтерес домузично-творчої діяльності, прагнуть до самовдосконалення.

За *творчо-діяльнісним критерієм* підлітки демонструють здатність самостійно створювати музичні твори до анімацій, імпровізувати. Вміють аналізувати та оцінювати власну музичну діяльність, використовують нестандартні підходи до вирішення творчих завдань, уміють аналізувати та оцінювати власну творчу діяльність, створюють оригінальні проекти, завдяки досконалому володінню музичними інструментами, голосом, а також технічними навичками тавідповідними програмами для анімацій. Володіють вміннями ефективно працювати в ансамблі чи оркестрі, імпровізувати разом з іншими музикантами, мають здатність працювати в колективі, знаходити спільну мову з однодумцями і вчителем у творчих пошуках.

Середній рівень. За *емоційно-мотиваційним критерієм* підлітки мають помірну внутрішню мотивацію, виявляють інтерес до музики, але він більшістю залежить від схвалення педагога чи інших зовнішніх факторів. Учень частково використовує музику для вираження емоцій, але цей процес не завжди є усвідомленим. Музична діяльність у них викликає задоволення, але не завжди

вона є пріоритетом і результатом самостійної ініціативи, як і бажання імпровізувати або створювати власні музичні твори.

Участь у музичних заходах приносить задоволення, але учень потребує додаткової підтримки чи заохочення. Емоційне задоволення від творчого процесу може знижуватися через невдачі, за умов стресу чи емоційного напруження.

За художньо-пізнавальним критерієм – підлітки володіють базовими знаннями про художні твори, їх авторів, жанри та стилі, види мистецтва, мають уявлення про основні художні засоби вираження, але не вміють аналізувати і порівнювати. Мають вибірковий інтерес до мистецтва, надаючи перевагу творам, що є доступними для розуміння або популярними

Учні виконують базові завдання, пов’язані з художнім аналізом, але потребують допомоги з боку вчителя. Виявляють обмежену здатність до самостійного критичного мислення. Визначають загальну тему та ідею твору, проте не завжди можуть аргументувати свої думки, не мають чіткого уявлення про об'єктивні, логічні критерії естетичної оцінки.

За *творчо-діяльнісним критерієм* до середнього рівня розвитку музично-творчих здібносей ми відносимо підлітків, які вміють адекватно сприймати мистецтво музики і анімації, здатні до імпровізації, можуть брати участь у різних проектах, театрально-сценічній діяльності, але їх інтерес до творчої діяльності підпорядковується зовнішнім заохоченням, а не внутрішнім бажанням. Учень демонструє здатність до творчої діяльності, проте частіше діє за зразком або за підказкою.

Оригінальність та креативність може проявити, але залежно від складності завдання. Потребує мотивації або додаткового стимулювання для активного включення у творчий процес. Використовує відомі прийоми та засоби, інколи намагається комбінувати їх для досягнення нового результату.

Самостійно виконує нескладну творчу роботу. Зазвичай оцінює власну творчість на загальному рівні, без глибокого аналізу, визначає свої помилки, але

потребує допомоги вчителя. Може реалізувати отримані знання та навички у звичних ситуаціях.

Низький рівень. За *емоційно-мотиваційним критерієм* у підлітків майже відсутній усвідомлений інтерес до творчої діяльності, немає зацікавленості у результатах, характерна апатія і пасивність у виконанні творчих завдань, уникання проблемних ситуацій; невпевненість і сумнів у своїх діях і можливостях, є страх помилок, тому відсутнє прагнення до самостійності. Існує постійна потреба у постійному контролі та підказках з боку вчителя.

За художньо-пізнавальним критерієм підліткам характерно поверхневе сприйняття художнього матеріалу, без глибокого розуміння чи осмислення, низький рівень знань у художній сфері, слабкий розвиток пізнавальної активності: відсутність цікавості до аналізу художніх творів; демонструють пасивність у сприйнятті мистецьких творів: нездатність висловити власну думку або оцінку щодо твору мистецтва. Спостерігається відсутність бажання брати участь у творчих проектах чи мистецьких заходах.

За *творчо-діяльнісним критерієм* − підлітки демонструють відсутність ініціативи та ідей у творчій діяльності, володіння мінімальним рівнем практичних умінь і навичок, необхідних для творчої роботи; використовують шаблони у виконанні завдань, у них відсутні спроби знайти оригінальні рішення, пасивність у колективній творчій діяльності, безвідповідальність і низький рівень участі у групових проектах, складнощі у генеруванні нових ідей або створенні образів, відмова від складних завдань, що потребують творчих зусиль. орієнтація на мінімальні вимоги без прагнення до самовдосконалення.

Таким чином,аналіз здобутих даних у процесі констатувального дослідження дозволив дійти висновку: ефективність розвитку музично-творчих здібностей підлітків може бути підвищена шляхом інтеграції музики і мистецтва анімації та включення широкого кола різних творчих завдань, урізноманітнення форм і методів з урахуванням індивідуальних особливостей підлітків.

2.2. Педагогічні умови ефективності розвитку музично-творчих здібностей підлітків

Педагогічні умови ефективності розвитку музично-творчих здібностей підлітків — це сукупність умов, які створюють сприятливе середовище для навчання та розвитку творчих здібностей учнів через інтеграцію анімації та музичного мистецтва. Ці умови включають в себе різні аспекти, що впливають на процес навчання, формування особистості та розвиток креативності. Педагогічні умови включають:

- Створення мотиваційного середовища для стимулювання позитивного ставлення підлітків до творчості.
- **Використання цифрових технологій** длязабезпечення доступу до сучасних інструментів, ресурсів і методик.
- Особистісно-орієнтований підхід до організації спілкування з підлітками.

Розглянемо детальніше кожну з умов:

Перша педагогічна умова успішного розвитку музично-творчих здібностей підлітків – ***Створення мотиваційного середовища для стимулювання позитивного ставлення підлітків до творчості.*** Створення мотиваційного середовища є ключовим фактором у розвитку музично-творчих здібностей підлітків. Воно передбачає створення таких умов, які б стимулювали їх інтерес до анімації та музики, надихали на творчість і сприяли самовираженню.

Для сприятливого розвитку музично-творчих здібностей учнів підліткового віку важливо формувати позитивне ставлення до творчості, зокрема через музику і анімацію, які є нерозривним дуетом**,** який створює неповторну атмосферу та емоційну атмосферу будь-якого мультфільму. Саме тому важливо приділяти особливу увагу музичним ілюстраціям у процесі вивчення анімації. Аналізуючи музичний супровід слід звертати увагу на:

музичні інструменти, які використовуються, як їх тембр звучання впливає на загальне враження; *емоційну складову***,** тобто які емоції викликає та чи інша музична композиція, як вона відповідає сюжету і візуальному ряду анімації; *структуру музичного твору* або музичної композиції, як вони пов'язані з дією на екрані; *темп, ритм, динаміку*, як вони змінюються протягом мультфільму, як це пов'язано з розвитком сюжету.

Для більш поглибленого аналізу музичних композицій важливим стає вивчення та розуміння основ музичної теорії, знайомство з основами музичної нотації, знання музичних форм, жанрів, гармоній тощо. Це дозволить не лише глибше проникнути в суть музичного твору, але й встановити більш тісний зв'язок між музикою та візуальним рядом анімації, створюючи гармонійну композицію.

Показ підліткам різноманітних анімацій **–** не тільки дитячих мультфільмів, але й авторських короткометражок, анімаційних кліпів, експериментальної анімації значно розширить їх уявлення про можливості цього виду мистецтва.

Починаючи вивчати історіюаніації від ранніх мультфільмів, демонструємо, як розвивалася анімація, які стилі та техніки використовувалися в різні епохи, можемо зацікавити цим мистецтвом. Це дозволяє підліткам бачити еволюцію цього виду мистецтва і розуміти, що анімація - це не лише дитячі мультфільми. Анімація з різних країн світу демонструє культурні особливості та національні традиції, що відображаються в цих фільмах. Від класичних мультфільмів до сучасних стилів анімації, від комедій до драматичних історій – знайомимо підлітків, наскільки широким може бути спектр анімаційних творів.

Корисно ознайомити підлітків з нестандартними підходами до створення анімації, з використанням нетрадиційних матеріалів та технік(пісок, кава, пластилін). Використання як традиційних, так і електронних інструментів на уроках музичного мистецтва забезпечує учням можливість практикувати свої навички в грі на інструментах.

Традиційні інструменти, такі як фортепіано, гітара, скрипка, флейта та барабани допомагають: розвивати технічні навички – координації, силу м'язів, точність рухів; розвивати музичний слух, вчити розпізнавати висоту звуку, ритм, тембр. Традиційні інструменти мають багату історію, що дозволяє учням познайомитися з різними музичними культурами.

Електронні інструменти, такі як синтезатори, драм-машини, семплери та комп'ютерні музичні програми, відкривають перед учнями нові можливості: експериментувати зі звуком**,** створювати різноманітні звукові ефекти, змінювати тембр, висоту звуку, ритм; створювати власну музику, оригінальні музичні композиції, не обмежуючись традиційними формами; розвивати композиторські навички, спрощувати процес написання музики, дозволяючи учням зосередитися на творчому процесі; вивчати сучасну музику, що дозволяє учням познайомитися з різноманітними музичними стилями.

Поєднання традиційних та електронних інструментів на уроках музики дозволяє створити сприятливе середовище для розвитку творчих здібностей учнів. Це дозволяє їм не тільки освоїти музичні навички, але й розвинути такі якості, як креативність, інноваційність, критичне мислення та командну роботу.

Створення творчої атмосфери, оформлення приміщення,співпраця з іншими видами мистецтва та організація творчих активностей – це важливі компоненти, які допоможуть розкрити творчий потенціал підлітків.

Оформлення приміщення, створення атмосфери, що сприяє творчості, використовуючи яскраві кольори, елементи інтер'єру, з якими можна взаємодіяти (дошки для малювання, мозаїки, інсталяції), плакати з відомими композиторами, виконавцями, музичні інструменти, зони для різних видів діяльності (малювання, гра на інструменті, роботи за комп'ютером, відпочинку).

Інтеграція з іншими видами мистецтва. Поєднання з іншими видами мистецтва допомагає підліткам бачити більш широкі можливості для творчості та розвивати нові навички. Це створює міцні міжпредметні зв'язки, допомагаючи підліткам розуміти, як різні види мистецтва взаємодіють і

доповнюють один одного, що сприяє розвитку системного мислення та розуміння світу в цілому.

Організація творчих активностей. Регулярні творчі активності допомагають підліткам розвивати свої навички, отримувати нові знання та знаходити натхнення. До творчих активностей входять запрошення професіоналів з різних областей мистецтва для проведення майстер-класів, творчі ігри та конкурси, демонстрації та виставки художньої самодіяльності, групові проекти тощо.

Друга педагогічна умова – Використання цифрових технологій для забезпечення доступу до сучасних інструментів, ресурсів і методик.

Цифрові технології відіграють значну роль у розвитку музично-творчих здібностей підлітків через мистецтво анімації. Вони забезпечують доступ до сучасних інструментів, ресурсів і методик, які сприяють інтерактивному навчанню та творчому самовираженню.

Доступність сучасного обладнання та програмного забезпечення є важливим фактором для розвитку музично-творчих здібностей підлітків за допомогою анімації. Це не лише забезпечує високу якість кінцевого продукту, але й стимулює творчість, розвиває навички роботи з цифровими інструментами та готує до життя в сучасному світі. До обладнання та програмного забезпечення входять: *комп'ютери та програмне забезпечення, графічні планшети та сенсорні екрани, аудіоінтерфейси, аудіовізуальні технології.*

Наявність комп'ютерів, графічних планшетів, професійних камер, мікрофонів та інших пристроїв, які дозволяють підліткам створювати, редагувати та анімувати свої роботи. Це забезпечує якісну основу для реалізації творчих задумів. Вибір програмного забезпечення залежить від віку учнів та поставлених завдань. Для початківців підійдуть прості у використанні програми, такі як Scratch, Tynker, а для більш досвідчених - професійні інструменти, як Autodesk Maya, Blender, Toon Boom Harmony.

Графічні планшети та сенсорні екрани дозволяють більш точно і природно малювати та анімувати, що особливо важливо для досягнення високої якості роботи.

Аудіоінтерфейси забезпечують якісний запис звуку, що є необхідним для створення музичних композицій та звукових ефектів для анімації.

Аудіовізуальні технології, такі як проектори, інтерактивні дошки та екрани, можуть використовуватися для демонстрації навчального матеріалу, відеоуроків, презентацій та творчих проєктів. Використання інтерактивних дошок під час уроків для активізації обговорення, аналізу музичних творів та інтерактивних занять, які сприяють залученню учнів до навчального процесу. Інтерактивні дошки дозволяють вчителям та учням взаємодіяти з навчальним матеріалом у режимі реального часу. Це може включати перегляд відеоматеріалів, демонстрацію нотних партитур, використання інтерактивних завдань.Використання дошки сприяє залученню всіх учнів до процесу навчання. Вони можуть виходити до дошки, виконувати завдання, грати на інструментах, або навіть створювати музичні композиції прямо під час уроку.

Незамінним елементом успішного навчання анімації є кваліфікований педагог. Його професіоналізм, творчий підхід та вміння створити сприятливу атмосферу для навчання дозволяють учням розкрити свій творчий потенціал та досягти високих результатів.

Основні компетентності вчителя: глибокі знання з анімації, музики, основ комп'ютерної графіки та методики викладання; практичні навички, тобто власний досвід створення анімаційних робіт; уміння організовувати навчальний процес, створювати в колективі атмосферу творчості, індивідуальної підтримки учнів.

Третя педагогічна умова – Особистісно-орієнтований підхід до організації спілкування з підлітками, щоб пробудити їх власну активність та внутрішні сили, задовольнити потребу в самоактуалізації – реалізації можливостей висловлювати свої думки та почуття через музику та мистецтво анімації.

Особистісно-орієнтований підхід у навчанні акцентує увагу на індивідуальних потребах, інтересах і здібностях кожного учня, дозволяє створити умови для розкриття їхнього творчого потенціалу.

Особистісно орієнтоване навчання має свою історію. Попередні назви: гуманістична педагогіка, екзистенціалізм, неопрагматизм, неопедоцентризм, вільне виховання (США, Європа. 70-ті роки), педагогіка співробітництва (80-ті роки XX ст.). Усі ці концепції віднесені до «ліберальної педагогіки», на противагу авторитарній і технократичній.

Дж. Д'юї та інші педагоги-реформатори початку XX століття започаткували ліберальний підхід до освіти в США і Європі. Вони критикували традиційну школу за авторитаризм вчителів та їхню зневагу до особистості учня. Дж. Дьюї є засновником основ педоцентризму, тобто, на його погляд, педагогіка повинна визначати свои цілі, зміст, методи і форми навчання, орієнтуючись на інтереси та потреби дітей. В центрі навчального процесу повинен бути учень, а не вчитель.[9]

З середини XX століття набуває поширення новий напрям в психології – гуманістична психологія. Її представники (Д. Бернс, А. Маслоу, К. Роджерс та інші) розглядають особистість як складну, індивідуальну цілісність, неповторність і найвищу цінність, яка має потребу в самоактуалізації – реалізації своїх можливостей (А. Маслоу). [29] [31]

Особистість учня здатна розвивати свої природні ресурси, розум і серце, допитливість, робити вибір, обирати рішення і відповідати за них, виробляти власні цінності в процесі навчальної та іншої діяльності (К.Роджерс).[45]

Представники гуманістичної психології пропонують будувати навчання за принципом «розвиваючої допомоги». Суть його виявляється в тому, щоб не вирішувати проблеми учня, не вказувати йому, що робити, а допомогти йому усвідомити себе і пробудити власну активність та внутрішні сили, щоб він сам знаходив рішення і відповідав за них.

У 70-80 роки XX століття близькою до позицій гуманістичної, педоцентричної педагогіки Заходу була педагогіка співробітництва учителів-новаторів. Головні ідеї:

– «співробітництво», тобто зміна авторитарної позиції на демократичну;

– вирішення в процесі учіння завдань навчання, розвитку і виховання;

– використання методів і форм учіння, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність учнів та їхній розвиток.

Досвід учителів – новаторів показав продуктивність ідеї поєднання спеціального дидактичного керівництва діяльністю учня з гуманною установкою па найважливішу цінність – особистість дитини.

На сьогоднішній день особистісно-орієнтована модель навчання і виховання розробляється багатьма вченими. В Україні особистісно-орієнтовані технології серед перших досліджував І. Бех.[3]

Важливим аспектом особистісно-орієнтованого підходу є індивідуалізація навчання. Кожен підліток має свої сильні і слабкі сторони, інтереси та уподобання. Вчитель повинен виявляти ці особливості та допомогти адаптуватись у навчальному процесі. Наприклад, деякі учні можуть бути більш схильні до гри на музичних інструментах, інші – до співу або композиції. Це може проявлятися в завданнях, які вчитель пропонує учням, де кожен може обрати той напрямок, що найбільш йому імпонує.

Музика є потужним засобом самовираження, і особистісно-орієнтований підхід забезпечує учням можливість вільно висловлювати свої думки та почуття через музику. Вчитель може запропонувати підліткам створити власні музичні твори або анімаційні проекти, в яких вони можуть виразити свої емоції, переживання та ідеї. Це не тільки розвиває творчість, але й допомагає підліткам знаходити власний стиль у мистецтві.

Оцінювання учнів підліткового віку має бути адаптованим до їхніх індивідуальних досягнень і прогресу. Використання альтернативних методів оцінювання, таких як самооцінка або оцінювання однокласників, допомагає учням усвідомлювати свої досягнення і працюватиі далі, удосконалювати свої

вміння і навички. Це також дозволяє вчителю більш об’єктивно оцінювати творчі здобутки учнів, враховуючи їх індивідуальний розвиток.

Отже, педагогічні умови повинні спрямувати підлітків на активізацію мисленнєвих процесів при виконанні художньо-творчих завдань. Для досягнення максимальної результативності потрібно систематично і в комплексі дотримуватись визначених педагогічних умов.

2.3. Методика розвитку музично-творчих здібностей підлітків засобами мистецтва анімації

У межах кожного вікового періоду творча діяльність учнів має свої особливості, зумовлені особливостями розвитку розумових можливостей, інтересів, сприймання музичного та інших видів мистецтва. Залежно від віку школярів змінюються методи і характер керівництва творчою діяльністю. Так, у підлітковому віці широко застосовуються методи опосередкованого педагогічного впливу: організація предметно-ігрового середовища, постановка проблемних завдань, допомога у плануванні діяльності, попередня підготовча робота.

Формувальний експеримент проводився протягом 2023-2024 навчального року. З метою перевірки ефективності запропонованої методики були створені експериментальна і контрольна групи при КЗ Вінницький ліцей №32. До складу експериментальної та контрольної груп входили учні 5 класів – 16 осіб (ЕГ) і 17 (КГ).

Мета формувального етапу дослідження полягала в експериментальній перевірці ефективності розробленої методики розвитку музично-творчих здыбностей підлітків засобами мистецтва анімації, апробації методів і прийомів, які сприяють ефективному оволодінню відповідним програмовим матеріалом в галузі мистецтв і цифрових технологій, прояву творчих можливостей.

Відповідно до мети, з урахуванням результатів констатувального дослідження, у процесі формувального експерименту вирішувалися такі **завдання:**

1) проведення навчальних теоретичних та практичних занять за музичним і анімаційним мистецтвами;

2) проведення перевірки та фіксація рівня музично-творчого розвитку підлітків у процесі творчої діяльності;

3) здійснення порівняльного аналізу результатів музично-творчого розвитку експериментальної і контрольної групи.

Експериментальна методика передбачала організацію навчальної роботи з поступовим ускладненням творчих завдань.

Формувальний експеримент проводився у три етапи.

Перший етап – організаційний. Підлітки знайомились з жанрами анімації й музики. Даний етап передбачав проведення діагностування підлітків з урахуванням природних нахилів і творчих здібностей; визначалися головні форми роботи: організаційні, інформаційні, творчо-діяльнісні, методичні, підсумкові та узагальнюючі.

Другий етап – репродуктивний. На даному етапі застосовувалися методи стимулювання музично-творчого розвитку, розв’язувалися завдання активізації творчої діяльності на основі принципу інтеграції художніх засобів виразності, поглиблення змісту навчального матеріалу.

Третій етап – творчий. Суттєвого значення набувало стимулювання проявів творчої ініціативи, самостійність розв’язання художніх і технічних завдань, відтворення творів музичного мистецтва і анімації, аналіз та інтерпретація їхнього художньо-образного змісту. Третій етап характеризувався педагогічною взаємодією підлітків і керівника, оригінальністю створення художніх образів.

Синтез музичного мистецтва та анімації дозволяв використовувати такі види, як традиційна, комп’ютерна, покадрова, мальована анімація тощо, які відзначаються метафоричністю, багатством таких художніх засобів виразності

як колір і освітлення, форма і дизайн, фон і композиція, рух і динаміка, аудіовізуальні, технічні засоби. Вони забезпечують унікальність і художню глибину кожного анімаційного твору. Музика відіграє не лише ілюстративну роль, але й несе в собі відповідну змістову інформацію про емоції,стосунки та внутрішній світ персонажів.

На першому етапі – організаційному – відбулося знайомство з жанрами анімації й музики. Підлітки вивчали анімацію як синтетичний вид мистецтва; основні художніми засоби музичного та анімаційного мистецтв, особливості традиційних і сучасних його видів; технології створення мультфільмів.

Робота спрямовувалася на виявлення потреб та інтересів учнів; наявності знань, умінь і навичок художньої творчості; планування їх практичного застосування. Заняття експериментальної групи (ЕГ) розпочиналися з вирішення завдань елементарної теоретичної підготовки, оволодіння знаннями про різновиди мистецтва анімації, історію музичних жанрів. При розкритті тем ставилася педагогічна мета розвитку пізнавальних інтересів та потреб учнів, поглиблення знань й розширення уявлень про різні види мистецтва.

З метою поглиблення знань з теорії мистецтва анімації, його специфіки учні експериментальної групи опановували різні його форми, презентуючи свої творчі роботи "Танець фарб", "Музична карусель" тощо.

При вивченні теми «Анімація як вид мистецтва» відзначалось, що мистецтво анімації допомагає краще розуміти себе та інших людей, глибше усвідомлювати реалії життя. При цьому учні підліткового віку ближче знайомилися з **аудіовізуальними засобами: значенням музики, яка створює емоційний зв'язок із глядачами і впливає на настрій всієї сцени; звуковими ефектами, які використовують для** покращення сприйняття рухів або подій; діалогами і голосами, де присутня виразність мови та акторська гра. Це значно підсилює характери персонажів.

У роботі над темами «Анімація. Історія і сучасність» та «Мистецтво анімації і музика» учні зацікавилися історією цих видів мистецтва,розповіддю

про виникнення перших анімацій. Під час аналізу мистецтва анімації і музики підлітки ознайомились з виражальними засобами, способами та прийомами створення простих мультфільмів з використанням музичних ілюстрацій, виконували творчі завдання та вправи.

Цикл бесід, присвячених темам: «Режисура. Сюжет і сценарій», «Технічні засоби: анімаційні ефекти», «Дитячий театр і анімація»; «Калейдоскоп музичних жанрів», допоміг розкрити підліткам функції музики в мистецтві анімації, різноманітність музичних жанрів, особливості музичного оформлення спектаклів, кінофільмів, мультфільмів. Окремі теми присвячені розкриттю поняття «анімація», її походженню та становленню в інших країнах світу, наприклад, у США, Італії, Франції та Англії. Після проведених бесід ставились запитання, які допомогали з'ясувати образність художньої мови та багатожанровість мистецтва анімації, що формувало художню грамотність і мистецьку освіченість підлітків.

Анімація як синтетичний жанр, поєднує такі види мистецтва: образотворче мистецтво (створення персонажів, фону, композицій), музику (емоційна основа), літературу (розвиток сюжету, написання сценарію, створення діалогів), театральне мистецтво (використання акторської гри через голос (озвучення) та пластики рухів), кінематограф (техніка монтажу, побудова кадру, робота з ритмом).

Робота над візуальним стилем – малювання персонажів, текстур у підлітків викликав захоплення сампроцес, який став найкращою можливістю для розвитку уяви та фантазії. В умовах закладу розширювалося пізнання даного мистецтва завдяки відео-екскурсії "За лаштунками анімаційного мистецтва", під час якої відбулося ознайомлення з творчістю майстрів анімації та безпосереднє спостереження за творчим процесом у майстернях художників-аніматорів і звукорежисерів.

Для виявлення інтересу та бажання брати участь у роботі над простою анімацією, учням ЕГ пропонувалося визначитись із сюжетом мультфільму, а також персонажами. При цьому шукали відповіді на запитання: «Чим тобі

подобається саме такий сюжет?», «У чому полягає головна ідея мультфільму?», «Які картини ти уявляєш?», «Яку музику можеш запропонувати для цієї анімації?», «Яким ти уявляєш художній образ анімаційного фільму?», «Охарактеризуй емоційний стан та поведінку персонажів». Відповіді на запитання допомагали учням визначитись у своїх музичних уподобаннях, підібрати відповідні музичні фрагменти, які підсилюють драматизм і напругу.

Отже, на заняттях органічно поєднувалося засвоєння теоретичних знань та практичних умінь творчої діяльності, удосконалювалися проекти втілення художніх образів.

На другому етапі – репродуктивному – поглиблювалися засвоєнні знання, виявлялись особистісні творчі уміння, що самостійно застосовувалися в практичній діяльності. **Відбувалось закріплення теоретичних знань,** аналіз музично-анімаційних проектів, наприклад, мультфільмів чи кліпів.

Підлітки виконували <u>вправи за зразком</u> та <u>на копіювання</u> дій: створення ритмічних композицій або мелодій за зразком; відтворення рухів персонажів чи простих анімаційних ефектів; наслідування стилю певного анімаційного чи музичного твору, створення кадрів або сцен, орієнтуючись на зразки.

Під час творчої роботи над художніми творами використовувались **<u>музичні вправи</u>**: на розвиток ритмічного слуху; виконання простих пісень або інструментальних творів; створення мелодії на основі заданої гармонії; **<u>анімаційні вправи</u>**: створення простих покадрових анімацій або графічних об’єктів; робота з анімаційними програмами (наприклад, створення руху для базового персонажа), побудова анімаційної сцени на основі готового сценарію.

Значна увага приділялась роботі над художнім мовленням, яка підпорядковувалася основній меті – виховувати в учнів ціннісне ставлення до мистецтва слова, поглиблювати художню свідомість, розвивати здатність до самореалізації у художній діяльності.

Основні завдання: досягнення виразної та чіткої дикції; засвоєння правильної інтонації, що відповідає художньому образу; вивчення правил

сценічної гри; синхронізація виразних рухів зі словами актора. Заняття з художнього мовлення відбувалися за основними розділами:

1) основи художнього мовлення;

2) прийоми і методи роботи над художнім текстом;

3) сценічна мова і декламація.

Художньо-мовленнєва діяльність включала розгляд наступних тем: «Техніка мовлення на матеріалі вправ: темп мовлення, інтонаційна виразність мови; динаміка голосу»; «Мова та міміка, пантоміміка»; «Дикція»; «Інтонація голосу». Учні навчалися аналізувати змістовну сутність реплік персонажів, відтворювати відповідний настрій і почуття. Розуміння виховної ролі «мистецтва слова» вимагало розширення репертуару даного виду художньої діяльності творами українських поетів-байкарів: П. Глазового, Г. Бойка, Л. Глібова. Ефективним засобом формування творчо-мовленнєвих здібностей було інсценування одного з найпопулярніших і найулюбленіших жанрів народної творчості – казки. Виконання ролей казкових персонажів і розуміння їх внутрішніх почуттів сприяли усвідомленню досвіду спілкування між людьми, їхніх морально-естетичних взаємовідношень.

Особливості творчої роботи на цьому етапі: чітка структура завдань і алгоритм дій, використання простих, доступних прикладів, зосередженість на вдосконаленні техніки виконання. Усі завдання виконувались обов'язково під наглядом і контролем учителя для забезпечення якості, виправлення помилок і вдосконалення результатів.

Таким чином, репродуктивний етап є основою для переходу до наступного рівня – творчого, коли учні починають застосовувати здобуті знання у власних оригінальних проектах.

На **третьому етапі** – творчому (створення музичних і анімаційних проектів) акцент робився на самостійності комплексного застосування знань, умінь і навичок в інтерпретації художнього образу. Особливе творче піднесення у підлітків ЕГ викликали такі теми як «Естрадний театр», «Музична драматургія мультфільму», «Створення анімації як процес колективної творчості». Участь

підлітків у творчому процесі, демонструючи художні творчі уміння, дозволяла їм відчувати себе самостійними та відповідальними перед майбутніми глядачами.

При доборі репертуару та інтерпретації художніх творів для анімаційних проектів враховувалися запити учнів-глядачів молодшого підліткового віку. Казкові сюжети, яскраві, рекреаційно-розважальні образи фантастично-пригодницького змісту найкраще задовольняли їхні естетичні потреби. Робота над музичними анімаціями-мініатюрами характеризувалася яскравою дією, пробуджувала уяву і фантазію, викликала емоційне захоплення в учнів-виконавців, а пізніше, і в учнів-глядачів.

У процесі творчої діяльності підлітки оперували відповідним вокальним та літературним матеріалом. Робота проводилась над такими анімаційними проектами: "Кольорові сни" – музичне оформлення Володимира Р. сценарій Марина С., "Лускунчик" – музичне оформлення Катерина К. за мотивами казки Т. Гофмана

Під час роботи з ЕГ над художніми творами використовувались:

1) метод імпровізації: створення музичного супроводу до анімаційних сюжетів;

2) метод колективної творчості – спільна робота над анімаційними проектами з музичним оформленням, яка сприяє співпраці, міжособистісним стосункам та спілкуванню в групах, взаєморозумінню та взаємодії (самостійні творчі завдання: написати казку або мініатюру, відобразити їх пантомімічними засобами, створити чи підібрати мелодію до анімації, підготувати цікаву розповідь про творчість видатних аніматорів). Все це дозволяє учневі відчути себе у ролі творця, позначається на його особистісному інтелектуальному розвитку.

3) метод проектів – розробка підлітками власних анімацій із музичними композиціями, сприє співпраці, де фокус спрямований на результат, а ролі чітко розподілені;

4) метод інтерактивних завдань: використання музичних ігор у поєднанні з анімаційними елементами,

5) метод аналізу і рефлексії, який полягає у тому, що підлітки вчаться самостійно робити висновки про художній зміст творів, обговорення анімацій і музичних творів сприяють розвитку критичного мислення, стимулюють розвиток музично-творчих здібностей.

При підготовці анімації використовувався також метод ілюстрацій (українські народні пісні: «Їхав козак за Дунай», «Ой, дівчино, шумить гай», «Ой на горі два дубки», «Ніч яка місячна» та ін.) який допомагав яскраво доповнити та ілюструвати образи анімаційних фільмів.

На заняттях ставились творчі завдання, які передбачали уміння втілювати художній образ певного персонажу за допомогою тембрального забарвлення голосу. Структура занять включала ознайомлення не тільки з художнім мовленням, але й з поняттями вокальної техніки: співацьким диханням, дикцією, артикуляцією, звукоутворенням; виконанням вокальних вправ, народних та сучасних пісень; ілюструванням персонажів музичних казок; прослуховуванням вокальних сцен у виконанні артистів професійних дитячих музичних театрів в кіно та мультфільмах.

Як показала експериментальна робота, це допомагало підліткам глибше сприймати ідейну суть, настрій і почуття персонажів анімацій. На заключному етапі використовувався комплекс засобів виразності різних видів художньої творчості, скоординованих сценічних дій, які надавали виконавському плану художньої цілісності.

Підлітки на прикладі ігрових народних пісень усвідомлювали значення узгодженості між співом, танцем і декламацією для створення реалістичного образу. Інсценізація фольклорних діалогових пісень, пісень-ігор «А вже весна», «Подоляночка», «Мак», «Перепілка», «Грицю, Грицю, до роботи», «Зажурився, дідусьок, що має робити», «Куди їдеш, Романочку», «Несе Галя воду», «Ой під вишнею» поєднувала мистецько-пізнавальний, співацький, художньо-мовленнєвий, ритмо-пластичний і сценічно-театральний види художньої діяльності, сприяючи формуванню музично-творчих умінь підлітків і реалізації творчого задуму в заняттях мистецтвом анімації.

Залучення учнів до інсценізації народних пісень поглиблювало знання про пісенну народну творчість, сприяло накопиченню знань про національну культуру і народний танець, що суттєво збагачувало досвід з художньої творчості підлітків.

Порівняльний аналіз результатів експериментального дослідження

Аналіз початкових даних експериментальної та контрольної груп показав, що на підсумковому етапі засвідчено підвищення інтересу до самореалізації у різних видах художньої діяльності, творчої ініціативи, самостійність розв'язання художніх і технічних завдань, відтворення творів музичного мистецтва і анімації. Під час навчання більше уваги зверталося на почуттєво-інтуїтивну сферу учнів, що розширювало діапазон розвивальних можливостей мистецької діяльності, слугувало мобілізуючим фактором для естетичного розвитку, розширення мистецької компетентності учнів, сприяло реалізації оригінальних ідей і творчих задумів експериментальної методики.

Оцінювання знань здійснювалося за наступними показниками: розуміння художніх засобів музики та анімації; здатність характеризувати нововведення та основні методичні принципи діяльності митців; здатність до інтерпретації власного художнього бачення.

Порівняльний аналіз результатів проведеного експерименту на основі даних продемонстрував ефективність використання методики інтеграції анімації та музики в навчальний процес. У рамках експерименту були порівняні результати експериментальної (ЕГ) і контрольної (КГ) груп. З початкового рівня розуміння художніх засобів музики та анімації, ЕГ показала значний прогрес. Наприкінці експерименту учні ЕГ продемонстрували підвищення рівня високих і середніх показників творчих умінь: розуміння художніх засобів музики та анімації зросло до 57,0% у порівнянні з початковим рівнем у 23,0%. Це свідчить про ефективність інтеграції методик, таких як створення музичного супроводу до анімаційних сюжетів і колективна творчість.

У КГ показники зросли лише незначно – лише до 25,0% у категорії високого рівня і 61,0% у категорії середнього рівня. Це відображає обмежене

використання методів аналізу і рефлексії, які дозволяють більш глибоко зрозуміти взаємодію між музикою та анімацією. Порівняно з ЕГ, контрольна група мала менше можливостей для самостійного аналізу та застосування теоретичних знань у практичних завданнях, що позначилося на низькому рівні інтерпретації власного художнього бачення.

Метод проектів, який передбачав розробку анімацій із музичними композиціями, був ключовим фактором у розвитку здатності учнів до інтерпретації. У ЕГ цей метод дозволив учням самостійно створювати складніші проекти, поєднуючи різні стилі музики з анімаційними ефектами. Високий рівень досягнутий у ЕГ (57,0%) відображає глибоке розуміння взаємодії між музикою та візуальними елементами, що необхідно для створення комплексних художніх творів. Контрольна група, у свою чергу, мала обмежену можливість застосувати ці знання, що зберегло їхній рівень розуміння художніх засобів на початковому рівні.

Імпровізація як метод стимулювала творчий процес, дозволяючи учням експериментувати з музичними супроводами до анімаційних сюжетів, що допомогло їм краще розуміти, як музичний супровід може підсилювати емоційне сприйняття анімації. Колективна творчість у ЕГ виявилася ключовим елементом, де учні працювали спільно над анімаційними проектами з музичним оформленням, що сприяло розвитку комунікаційних навичок і вміння слухати інших. Це також дозволило їм поглибити розуміння художніх засобів і їх взаємодії в рамках художнього твору. Використання інтерактивних завдань, таких як музичні ігри у поєднанні з анімаційними елементами, допомогло учням ЕГ розвинути здатність імпровізувати, адаптувати і поєднувати різні стилі та жанри, що виявилося особливо корисним для розвитку креативного мислення. Такі завдання змусили учнів мислити поза межами традиційних підходів до створення анімаційних проектів, підсилюючи їхню здатність до експериментування з формами і стилями. (Табл. 2.3.1).

Таблиця 2.3.1.

Динаміка розвитку музично-творчих здібностей підлітків

Рівні творчих умінь	Експериментальна група		Контрольна група	
	Зрізи		Зрізи	
	Початковий	Підсумковий	Початковий	Підсумковий
	%	%	%	%
Високий	23,0	57,0	23,0	25,0
Середній	56,0	39,0	51,0	61,0
Низький	21,0	4,0	26,0	14,0

Завдяки використанню методів рефлексії та аналізу, учні ЕГ мали можливість критично оцінювати свої роботи, обговорювати вплив різних музичних і анімаційних елементів на кінцевий результат. Це не лише підвищило їхню здатність до самостійної інтерпретації, але й допомогло розвинути художню свідомість, яка важлива для створення складних та емоційно насичених творів. Контрольна група обмежилася тільки пасивним сприйняттям, що не дозволило їм розвинути такі ж навички аналізу і рефлексії.

Таким чином, порівняльний аналіз результатів експерименту показав ефективність використання методики інтеграції анімації та музики в навчальний процес. Застосування інтерактивних методів, таких як створення музичного супроводу, колективна творчість і аналіз проектів, виявилося ключовим у розвитку художніх здібностей учнів. ЕГ продемонструвала значний прогрес у розумінні і застосуванні художніх засобів, що дозволило їм створювати більш складні та виразні анімаційні проекти з музичним оформленням. Розроблена та впроваджена методика сприяла успішному оволодінню знаннями з різних видів мистецтва, формуванню творчих умінь та естетичному розвитку підлітків. (Див. Дод. Е)

ВИСНОВКИ

Результати експериментального дослідження проблеми музично-творчого розвитку підлітків засобами мистецтва анімації дозволили сформулювати висновки:

1. Аналіз наукової літератури засвідчив, щопроблема творчих здібностей ґрунтовно досліджено у наукових працях філософів та культурологів (Г. Сковорода, І. Зязюн), психологів і педагогів (В. Роменець, В. Сухомлинський, С. Сисоєва, О. Ростовський, Б. Яворський).

Проблемі використання анімаційних методів навчання та виховання школярів присвячені теоретико-методичні розробки Бєлєнької Г.М., Жданович Ю. М., Мараховської К. Д.

2. Музично-творчі здібності – це особливі природньо обумовлені і діяльнісно підкріплені властивості особистості, що проявляються через інтерес до музичного мистецтва, оригінальну реалізацію в ідеалістичному (ідеї, образи, теми, зміст), теоретично-методологічному (символіка, і структура), а також прикладному (створення цілісної музичної одиниці – твору чи новітнього виконавського вираження готового твору) аспектах музичної діяльності.

В епоху цифрових технологій, потужним інструментом, здатним привернути увагу стає анімація. Анімація (з лат. anima – душа і похідного фр. animation – оживлення), мультиплікáція (з лат. multiplicatio – розмноження, збільшення, зростання) – вид кіномистецтва, твори якого створюються шляхом знімання послідовних фаз руху намальованих або об'ємних об'єктів.

3. Доведено, що головними особливостями мистецтва анімації є її унікальність як виду мистецтва, який поєднує різні форми творчого самовираження. Серед інших видів мистецтва вона виділяється завдяки її здатності створювати ілюзію руху, передавати емоції та розповідати історії. Анімація, де важливе місце належить музиці, яка окреслює структуру твору, посилює художній образ, передає емоційно-почуттєвий зміст, закріплює позитивний емоційний досвід, має велике культурне і громадське значення.

4. На основі констатувального експерименту визначено педагогічні умови:

- Створення мотиваційного середовища для стимулювання позитивного ставлення підлітків до творчості.
- Використання цифрових технологій для забезпечення доступу до сучасних інструментів, ресурсів і методик.
- Особистісно-орієнтований підхід до організації спілкування з підлітками.

5. Відповідно до компонентної структури музично-творчого розвитку визначено критерії і показники, а саме: *емоційно-мотиваційний* (ступінь зацікавленості у творчій діяльності, емоційність та мотивація до самовираження засобами музики й анімації), *художньо-пізнавальний* (рівень знань, уміньв галузі музично-творчої діяльності та анімаційного мистецтва; інтерес до мистецької діяльності, здатність розуміти та аналізувати явища музичного та візуального мистецтв), *творчо-діяльнісний* (здатність до художньо-творчого самовираження, креативності, прагнення до самостійної інтерпретації та імпровізаційних дій). На основі критеріїв зафіксовано 3 рівні музично-творчих здібностей підлітків: високий, середній, низький.

6. Педагогічний експеримент підтвердив ефективність запропонованої методики музично-творчого розвитку підлітків засобами анімації. Експериментальна методика ґрунтувалася на організації активної творчої діяльності, інтересах, пріоритетах і мотиваційних настановах учнів. Результативність формувального експерименту переконує в ефективності творчих досягнень учнів експериментальної групи за всіма визначеними критеріями, що позитивно позначилося на поглибленні мистецьких знань, оволодінні творчими уміннями, пізнанні художніх, інтелектуальних і духовних цінностей музичного мистецтва та анімації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анімація (мультиплікація). Велика Українська Енциклопедія URL: https://vue.gov.ua/Анімація_(мультиплікація)
2. Бендацці Джаннальберто. Історія світової анімації. Книга перша: Від початку до золотої доби. К.: ArtHuss. 2020.
3. Бех І. Д. Психологічні особливості навчальної діяльності школярів // Почат. шк. 1982. № 4. С. 53-57.
4. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. Український педагогічний журнал. 2015. № 1.
5. Брюховецька Л. «Українська анімація: збірник статей». Київ : Фенікс, 2018.
6. Василевська-Скупа Л.П., Лаврінчук О.В. Розвиток національної культури особистості засобами українського народно-пісенного мистецтва. Проблеми освіти: наук-метод. Зб/ Інститут модернізації змісту освіти МОН України. Київ. 2016. Вип.86. С.101-105.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000728%5F13
8. ВУФКУ: веб-сайт URL: https://vufku.org/
9. Д'юї Джон. Демократія і освіта; пер. М. Олійник, І. Босак, Г. Пехник — Львів: Літопис, 2003. 294 с.
10. Мак-Дауелл, Дж. Як допомогти молоді. Загальний посібник з консультування підлітків для молодіжних лідерів, пасторів та батьків. Нова Надія, 2004.
11. Мараховська Ксенія. Google академія URL: https://scholar.google.com/citations?user=u3DMoFAAAAAJ&hl=uk

12. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості // Обдарована дитина. 2004. № 6. С. 2–10.
13. Моляко В. О. Концепція виховання творчої особистості // Радянська школа. 1991. № 5. С. 47–51.
14. Онофрійчук Л.М. Формування творчих умінь підлітків засобами музичного театра ляльок. дис. канд. пед. наук: 13.00.02. Київ. 2009. 237с.
15. Онофрійчук Л.М., Сушкевич Л.В. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва до педагогічної практики в середніх навчальних закладах // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми //Зб. наук. праць випуск 46 /Редкол. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. С. 135-140.
16. Онофрійчук Л.М. Синтез мистецтв як фактор творчого виховання учнів підліткового віку // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. 2017. № 1. С. 199-206.
17. Онофрійчук Л.М. Розвиток естетичної культури школярів у процесі позакласної музичної діяльності // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми //Зб. наук. праць – випуск 41 /Редкол. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. С. 115-120.
18. Остапчук Л., Василевська-Скупа Л., Басовська С. Шляхи професіоналізації української народно-пісенної традиції. Актуальні питання гуманітарних наук 2 (60).С. 104-110.
19. Пометун О. І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
20. Роменець В. А. Фантазія, пізнання, творчість. К. Наук. думка, 1965. 152 с.
21. Сковорода Г. К. : Наукова думка,1973. Т.1. 532 с.; Т.2. 576 с.3.

22. Соціально-педагогічна технологія колективної творчої діяльності у ЗНЗ. Електронна бібліотека Житомирського державного університету URL:http://eprints.zu.edu.ua/12636/1/%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf
23. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Х.: Атма, 2012.
24. Сухомлинський В. О. Розумове виховання і освіта підлітка К. : Радянська школа, 1977. Т. 3. 670 с.
25. Творчість. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Творчість
26. Творчість: розуміння та тлумачення терміну. Реферат .Освіта.UA. – URL: https://osvita.ua/vnz/reports/journalism/25423/
27. Уарте Х. Дослідження здібностей до наук М.,1960. С.88.
28. Aardman: website – URL: https://www.aardman.com/
29. Abraham Harold Maslow. The Psychology of Science: A Reconnaissance, New York: Harper & Row, 1966; Chapel Hill: Maurice Bassett, 2002. C.50.
30. Animagrad: веб-сайт – URL: https://www.animagrad.com/
31. Burns, D. D. (1993). Ten Days to Self-Esteem: The Leader's Manual. New York: Quill.
32. Culhane, John Walt Disney's Fantasia New York: Harry N. Abrams, 1983.
33. Dave Smith. Disney A to Z: The Official Encyclopedia. Disney Editions. New York: Hyperion, 1996.
34. Digital Natives, Digital Immigrants. Marc Prensky – URL: https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf
35. Dominique Leone. *Langley Schools Music Project: Innocence and Despair* (2001)
36. Gardner H., Davis K. The App Generation: How Today's Youth Navigate Identity, Intimacy, and Imagination in a Digital World — Yale University Press, 2013.

37. Géza Révész, Erwin Nyiregyházy: Psychologische Analyse eines musikalisch hervorragenden Kindes (Leipzig: Verlag von Veit, 1916)
38. Gordon, L. M. Howard Gardner. // "The encyclopedia of human development." Thousand Oaks: Sage Publications, 2, 2006. 552-553.
39. Heckhausen, J., & Dweck, C. S. (Eds.). Motivation and self-regulation across the life span. Cambridge: Cambridge University Press. 1998.
40. Innocence and Despair. Pitchfork – URL: https://pitchfork.com/reviews/albums/4685-innocence-and-despair/
41. Measure. The Hewlett Packard Archive – URL: http://hparchive.com/measure_magazine/HP-Measure-1989-09-10.pdf
42. Onofriichuk L. Sidorova I. CONCEPTUAL APPROACHES TO THE FORMATION OF THE BASICS OF STUDENTS' AESTHETIC CULTURE. Development and modernization of social sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine: Collective monograph. Vol. 3. Lublin: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2017. P.154-170.
43. Onofrichuk, L. Priadko, O. Bilozerska, A. Basovska, S. Shvets, I. Develop of students creative skills in the process of a vocal speaking work in the context of musical theater. Modern Science-Moderní věda., P. 43-52.
44. Pritchett, James. 1993. The Music of John Cage. Cambridge University Press.
45. Robert L. Solso, Otto H. Maclin, M. Kimberly MacLin. 2013
46. Rogers, Carl, Lyon, Harold C., & Tausch, Reinhard (2013) On Becoming an Effective Teacher—Person-centered Teaching, Psychology, Philosophy, and Dialogues with Carl R. Rogers and Harold Lyon. London: Routledge
47. Seashore C. E. In search of beauty in music: A scientific approach to musical esthetics. NY: Ronald Press, 1947.
48. Sidorova Iryna, Smolina Olha, Khomiakova Olha Andriichuk Petro, Romaniuk Lesia. Introduction of the latest teaching practices and development of the educational process in the field of culture and art: the experience of EU countries. Revista de Tecnología de Información y

Comunicación en Educación. Volumen 16, N° 2. 2022. P. 70-81. https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.02.4

49. Steamboat Willie. The Library of Congress – URL: https://www.loc.gov/static/programs/national-film-preservation-board/documents/steamboat_willie.pdf
50. Walt Disney Animation Studios' Steamboat Willie – URL:https://www.youtube.com/watch?v=BBgghnQF6E4
51. Наша Файта – URL: www.youtube.com/@НашаФайта-д2е

ДОДАТОК А

1. *Виберіть правильне визначення терміну "темп".*

a) Гучність виконання музичного твору.

b) Швидкість виконання музичного твору.

c) Висота звуків у мелодії.

***Правильна відповідь*:** b) Швидкість виконання музичного твору.

2. *Що означає термін "динаміка" в музиці?*

a) Відношення тривалості нот.

b) Зміна висоти звуків у мелодії.

c) Зміна гучності звучання.

***Правильна відповідь*:** c) Зміна гучності звучання.

3. *Який музичний термін позначає рівномірний рух у часі?*

a) Мелодія

b) Ритм

c) Тональність

***Правильна відповідь*:** b) Ритм.

4. *Що таке "гармонія"?*

a) Співзвучність декількох нот, виконаних одночасно.

b) Почуття радості від музики.

c) Тривалість нот у творі.

***Правильна відповідь*:** a) Співзвучність декількох нот, виконаних одночасно.

5. *Що означає позначення "форте" (f) у нотах?*

a) Виконувати тихо.

b) Виконувати голосно.

c) Виконувати повільно.

***Правильна відповідь*:** b) Виконувати голосно.

6. *Що таке "мелодія"?*

a) Рівень гучності твору.

b) Організована послідовність звуків у часі.

c) Структура музичного твору.

***Правильна відповідь*:** b) Організована послідовність звуків у часі.

7. *Що означає позначення "піано" (p) у нотах?*

a) Виконувати швидко.

b) Виконувати тихо.

c) Виконувати з рівномірним ритмом.

***Правильна відповідь*:** b) Виконувати тихо.

8. *Який термін означає характерну послідовність звуків у музичному творі?*

a) Тональність

b) Мотив

c) Динаміка

***Правильна відповідь*:** b) Мотив.

9. *Що таке "акорди"?*

a) Три або більше звуки, що звучать одночасно.

b) Зміна темпу у творі.

c) Відношення тривалості нот.

***Правильна відповідь*:** a) Три або більше звуки, що звучать одночасно.

10. *Що таке "тональність"?*

a) Тембр звуку.

b) Висота основного тону музичного твору.

c) Зміна динаміки у творі.

***Правильна відповідь*:** b) Висота основного тону музичного твору.

ДОДАТОК Б

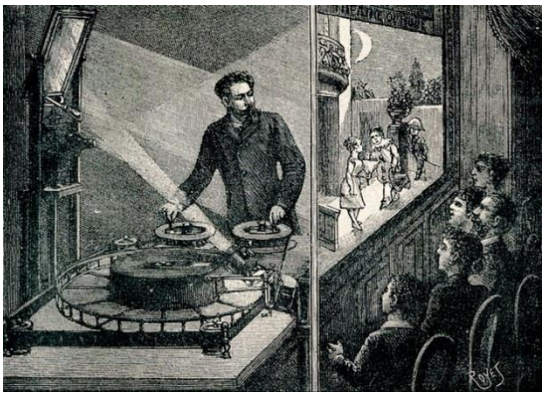

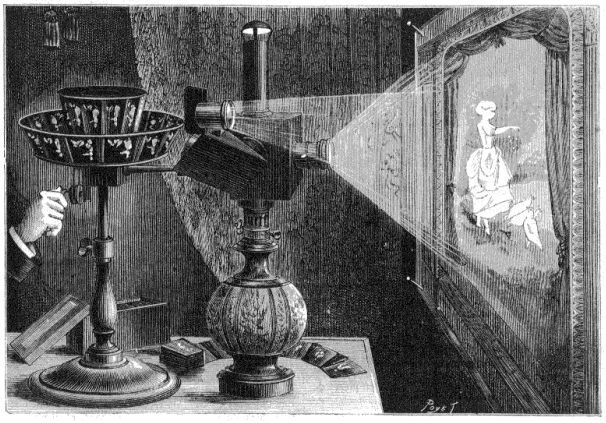
Nouveau praxinoscope à projection de M. Reynaud.

Еміль Рено, праксиноскоп

Фантасмагорія (1908)

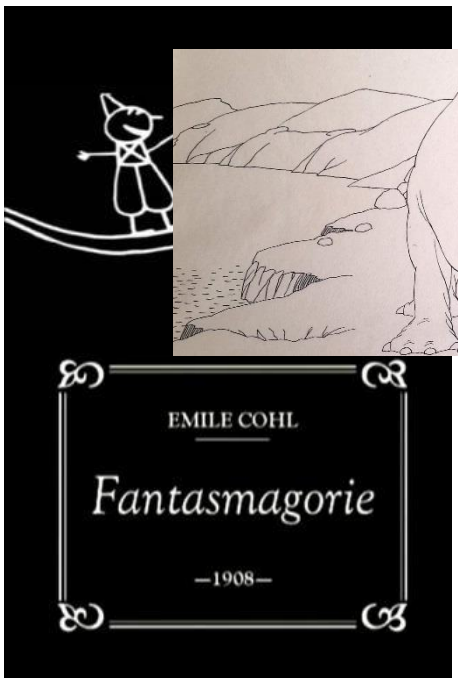

Як діє комар (1912)

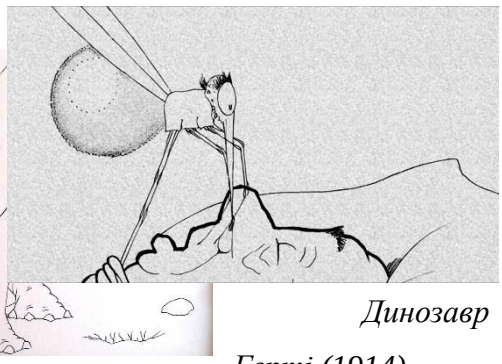

Динозавр Герті (1914)

Маленький Немо (1911)

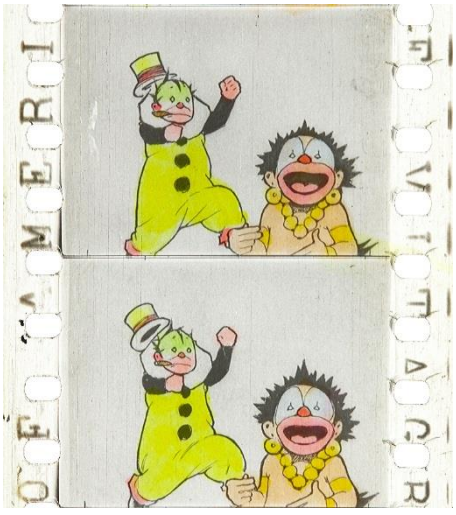

ДОДАТОК В

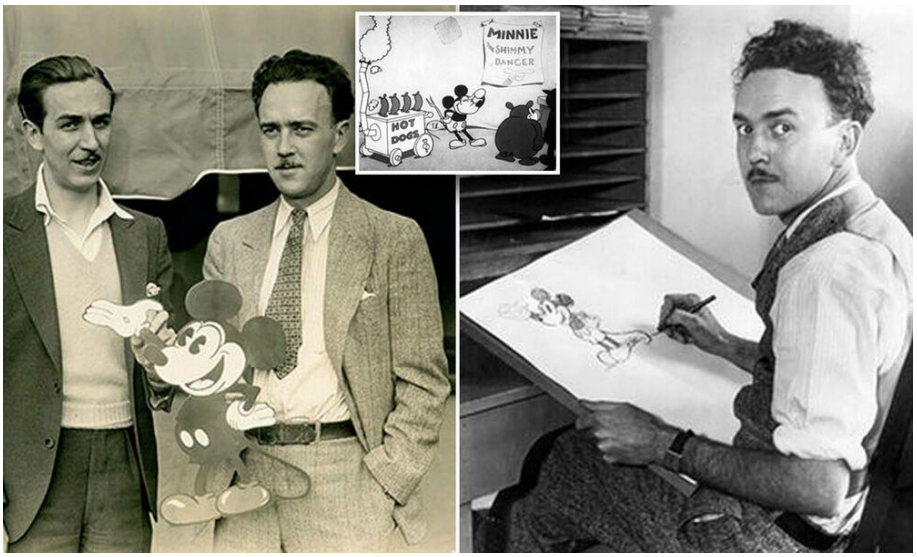

Волт Дісней, Аб Айверкс

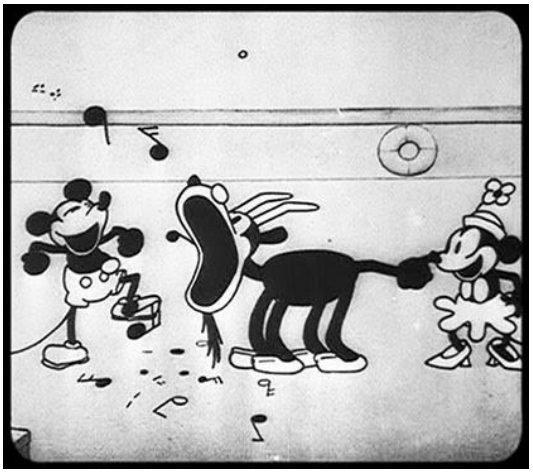

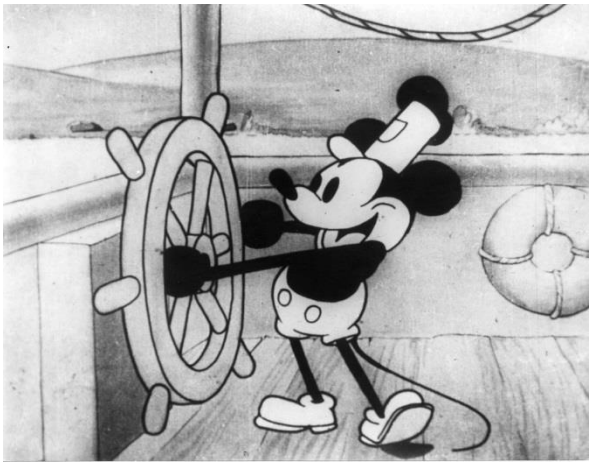

Пароплавчик Віллі (1928)

ДОДАТОК Г

Фантазія (1940)

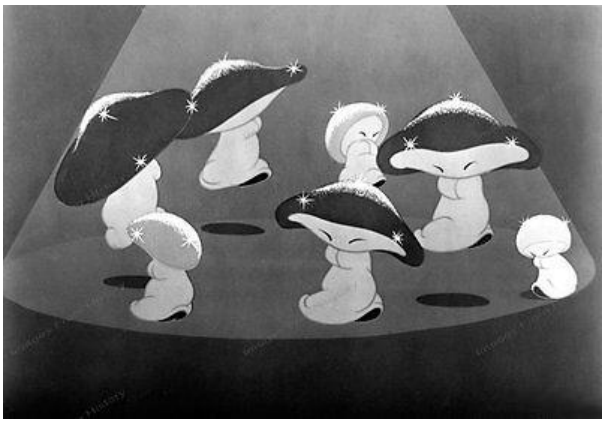

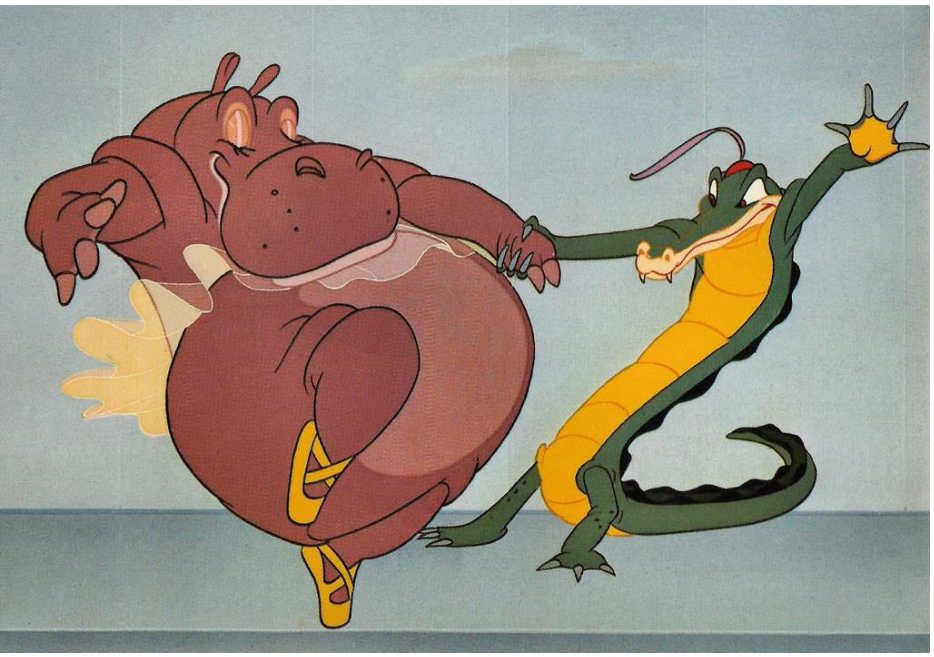

ДОДАТОК Д

Казка про солом'яного бичка (1927)

Пригоди Перцю (1961)

Острів скарбів (1988)

Як козаки (1967- 1995)

Пригоди капітана Врунгеля (1976)

Мавка. Лісова пісня (2023)

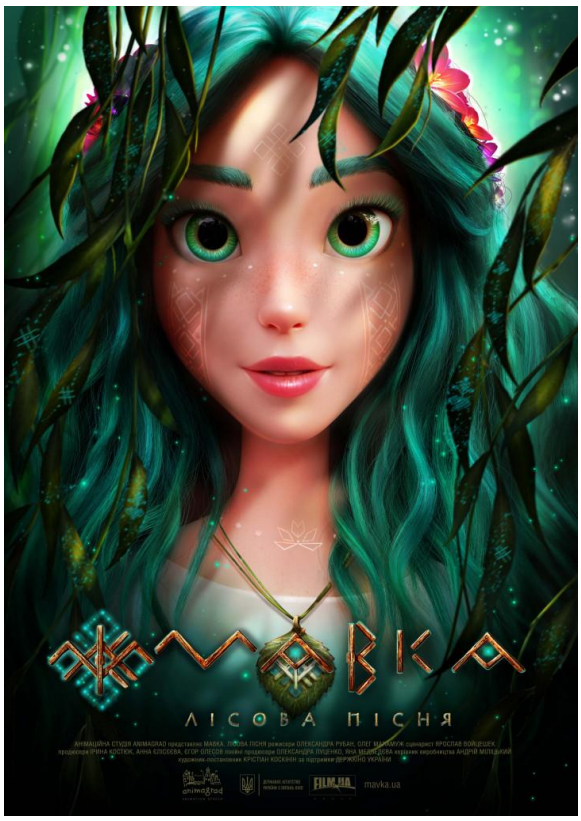

ДОДАТОК Е

ДИНАМІКА РОЗВИНЕНОСТІ МУЗИЧНО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ТА КОНТРОЛЬНОЇ ГРУПИ

Експериментальна група

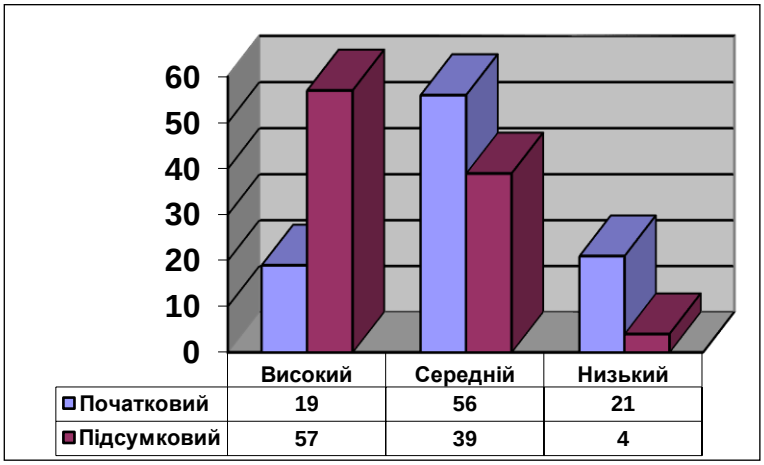

Рис.1. Динаміка розвиненості музично-творчих здібностей підлітків ЕГ.

Контрольна група

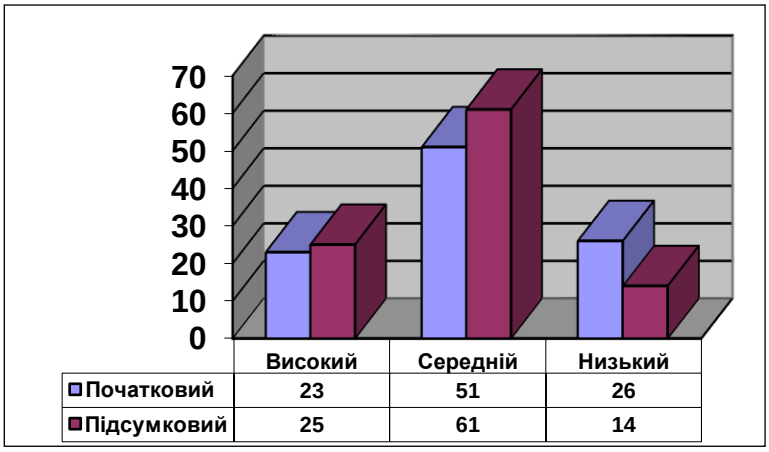

Рис.2. Динаміка розвиненості музично-творчих здібностей підлітків КГ